

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΒΟΥΧΡΟΝΙΑ

30.11-02.12.23

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΒΟΥΧΡΟΝΙΑ

30.11-02.12.23

Η Επιστημονική Επιτροπή

Πολυξένη Αδάμ-Βελένη, Γενική Διευθύντρια Αρχαιοτήτων
& Πολιτιστικής Κληρονομιάς ΥΠΠΟ

Αγγελική Κουκουβού, Προϊσταμένη Τμήματος Εκθέσεων,
Επικοινωνίας & Εκπαίδευσης ΑΜΘ

Κατερίνα Ρωμιοπούλου, αρχαιολόγος, Επίτιμη Έφορος Αρχαιοτήτων

Κατερίνα Τζαναβάρη, αρχαιολόγος, Επίτιμη Διευθύντρια Τμήματος Λιθίνων
& Μικροτεχνίας, ΑΜΘ

Χρήστος Γκατζόλης, αρχαιολόγος, Επίτιμος Προϊστάμενος, ΕΦΑ Πιερίας

Η Οργανωτική Επιτροπή

Αγνή Αποστολίδου, αρχαιολόγος-μουσειολόγος

Ρωξάνη Βλαχοπούλου, γραφίστρια

Μερόπη Ζιωγάνη, αρχαιολόγος

Αγγελική Κουκουβού, αρχαιολόγος

Θωμάς Λιόλιος, οικονομολόγος

Μαρία Λουκμά, αρχιτέκτων

Αγγελική Μονέδα, ηλεκτρολόγος μηχανικός & μηχανικός Η/Υ

Κατερίνα Μπεχτσά, αρχαιολόγος

Αριστέιδης Μυτάκος, μηχανολόγος μηχανικός

Κυριακή Παλταντζή, διοικητικός

Εύη Παπαδοπούλου, αρχαιολόγος

Μελαχρινή Χατζή, τεχνολόγος γραφικών τεχνών

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

Πολυξένη Αδάμ Βελένη

Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης: η τοπική, η πανελλήνια, η διεθνής φυσιογνωμία και το κοινωνικό του πρόσωπο.

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης (ΑΜΘ) από την ίδρυσή του είχε σκοπό να συγκεντρώσει αρχαιότητες από όλο τον βορειοελλαδικό χώρο αναδεικνύοντας τη σημασία του ανά τους αιώνες και με αυτό το σκεπτικό απαρτίστηκαν οι συλλογές του. Στο καινούργιο κτίριο του 1962, αρχιτεκτονικού σχεδιασμού Πάτροκλου Καραντινού, συμπεριέλαβε πολλές από αυτές τις αρχαιότητες στις εκθέσεις του, οι οποίες εμπλουτίστηκαν με νέα εντυπωσιακά ευρήματα από τις ανασκαφικές έρευνες που ολοένα αυξάνονταν με σημαντικότερα αυτά του νεκροταφείου της αρχαίας Λητής (Δερβένι) με τα οποία εγκαινιάστηκε, ενώ από το 1977 φιλοξένησε για μια εικοσαετία τα κτερίσματα των βασιλικών τάφων των Αιγών. Έκτοτε το ΑΜΘ αποκτά φήμη διεθνούς εμβέλειας. Απανταχού της γης το επισκέπτονται για να δουν τα εντυπωσιακά του εκθέματα. Ξεκινούν εκθέσεις για τη Μακεδονία και τον Μέγα Αλέξανδρο στις πέντε ηπείρους. Από το 2006 με ανακαινισμένο το κτίριό του περιλαμβάνει στις μόνιμες εκθέσεις του πλούσιο νέο αρχαιολογικό υλικό καθώς από την έκρηξη των ανασκαφών των δεκαετιών από το 1980 έως τις αρχές του νέου αιώνα εμπλουτίστηκαν οι συλλογές του. Με το νέο άνοιγμά του ξεκινά προσπάθεια να επανασυστηθεί καταρχάς στην τοπική κοινωνία, στη συνέχεια στο πανελλήνιο και τέλος να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο του στο διεθνές μουσειακό στερέωμα. Παράλληλα, μεριμνά ώστε οι μόνιμες, οι περιοδικές και φιλοξενούμενες εκθέσεις του όπως και οι πολυποίκιλες πολιτιστικές δράσεις και εκδηλώσεις του να αγκαλιάζουν και να αφορούν τους πάντες, ενισχύοντας έτσι το κοινωνικό του πρόσωπο κατά την περίοδο της οικονομικής και πανδημικής κρίσης.

Πολυξένη Αδάμ Βελένη & Βασιλική Μιχαλοπούλου

Χάλκινο άγαλμα του Μεγάλου Αλέξανδρου στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

Τον Φεβρουάριο του 2010 ένα χάλκινο άγαλμα νεαρού άνδρα, προϊόν κατάσχεσης του τμήματος Αρχαιοκαπηλίας της Διεύθυνση Ασφαλείας Θεσσαλονίκης, παραδόθηκε μαζί με άλλα αντικείμενα στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης.

Το άγαλμα αναπαριστά έναν όρθιο άνδρα, με χαρακτηριστικά που αποδίδονται στον Μέγα Αλέξανδρο. Το έργο ανήκει στην κατηγορία των μικρών αγαλμάτων με ύψος 60 εκατοστών. Η μορφή στέκεται με το αριστερό σκέλος στάσιμο και άνετο το δεξί, με τα χέρια λυγισμένα στο ύψος του αγκώνα, το δεξί ανασπκωμένο. Λείπουν οι παλάμες και τα αντικείμενα που πιθανότατα κρατούσε. Η κεφαλή, με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ηγέτη προς τα δεξιά, παρουσιάζει ορισμένες ιδιομορφίες οι οποίες συζητούνται στην παρούσα μελέτη.

Το έργο εξετάζεται αρχαιολογικά, υφολογικά και τεχνολογικά προκειμένου να διαπιστωθεί εάν τα χαρακτηριστικά που διασώζει συμφωνούν με τα δεδομένα της αρχαίας χαλκοπλαστικής. Επίσης ερευνήθηκαν αρχαιομετρικά, το κράμα κατασκευής, τα στοιχεία του περιβάλλοντος ταφής που διατηρήθηκαν στην επιφάνεια του αγάλματος και τα στρώματα διάβρωσης που αναπτύχθηκαν σε αυτό, προκειμένου να πιστοποιηθεί η μεταξύ τους συμφωνία και ο φυσικός και όχι τεχνητός τρόπος σχηματισμού των τελευταίων.

Τα αποτελέσματα της μελέτης συνθέτουν ένα ισχυρό σύνολο αυθεντικών στοιχείων και ταυτόχρονα διευκολύνουν την κατανόηση του αντικειμένου, στο οποίο διασώζονται με υποδειγματικό τρόπο σημαντικά τεχνολογικά και άλλα χαρακτηριστικά.

Ελευθερία Ακριβοπούλου

Μικρή συμβολή στη βιογραφία του αρχαιολόγου Ευστράτιου Πελεκίδη

Ο Ευστράτιος Πελεκίδης υπήρξε ο δεύτερος χρονολογικά προϊστάμενος της Εφορείας Αρχαιοτήτων Μακεδονίας και ιδρυτής του Αρχαιολογικού Μουσείου της Θεσσαλονίκης. Ανέλαβε καθήκοντα εφόρου στο παραγμένο διάστημα του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, λίγες μόνο μέρες μετά τη Μεγάλη Πυρκαγιά που τον Αύγουστο του 1917 κατέκαψε το ιστορικό κέντρο της πόλης, αλλάζοντας οριστικά τη φυσιογνωμία της.

Ο Πελεκίδης παρέμεινε εφόρος τυπικά μέχρι το 1928, οπότε εκλέχτηκε καθηγητής στη έδρα της Επιγραφικής και των Πολιτικών Αρχαιοτήτων στο νεοσύστατο τότε Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, ουσιαστικά όμως συνέχισε να ασκεί καθήκοντα εφόρου μέχρι τις αρχές του 1934, που τον διαδέχτηκε ο Νικόλαος Κοτζιάς.

Μέσα από αρχειακά τεκμήρια της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και τον περιοδικό τύπο της εποχής, η παρουσίαση επιχειρεί να ανασυστήσει τμήματα της βιογραφίας του Πελεκίδη και να σκιαγραφήσει άγνωστες όψεις της ζωής του, εστιάζοντας τόσο στην αρχαιολογική όσο και στην κοινωνική του δράση κατά την πρώτη μεσοπολεμική δεκαετία του 20ού αιώνα.

Βικτώρια Αλλαμανή

Σχόλια και παρατηρήσεις σε επιτύμβια μνημεία της Μακεδονίας

Τα επιτύμβια μνημεία και ιδιαίτερα οι στήλες και τα ανάγλυφα αποτελούν έναν ιδιαίτερα σημαντικό τομέα της επιτάφιας καλλιτεχνικής παραγωγής στη Μακεδονία. Σχετικά πρόσφατα, άλλωστε, δημοσιεύτηκαν σημαντικές μονογραφίες και διατριβές, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια αρκετά σαφής εικόνα της τοπικής παραγωγής στη μεγάλη διαχρονία των επτά περίπου αιώνων της παρουσίας της.

Θα σχολιάσουμε ορισμένες ομάδες αναγλύφων της συλλογής του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης που παρουσιάζουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, και θα διατυπώσουμε παρατηρήσεις για τις σχέσεις των εργαστηρίων, τις κινήσεις των τεχνιτών και τις ομοιότητες έργων που προέρχονται από διαφορετικές περιοχές.

Αγνή Αποστολίδου & Μερόπη Ζιωγάνα

Μουσειακές αφηγήσεις: ανιχνεύοντας τις μουσειολογικές προσεγγίσεις του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης κατά τις πρώτες δεκαετίες λειτουργίας του

Αν και η συστηματική ερμηνεία και έκθεση του υλικού πολιτισμού σε αρχαιολογικά μουσεία, υπό το πρίσμα του επιστημονικού πεδίου της μουσειολογίας στην Ελλάδα, τεκμηριώνεται, κυρίως κατά τις τελευταίες δεκαετίες, στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, διακρίνονται, ήδη από τις απαρχές της πολύχρονης εκθεσιακής διαδρομής του, τα πρώτα «μουσειολογικά» εγχειρήματα των επιμελητών του.

Με αφετηρία την επανέκθεση του 1953 στο Παλιό Αρχαιολογικό Μουσείο (Γενί Τζαμί), εξετάζονται οι εκθεσιακές προσεγγίσεις των μόνιμων αρχαιολογικών εκθέσεων του Μουσείου, όπως συστηματικά διαμορφώνονται στο νέο εμβληματικό κτίριο του αρχιτέκτονα Πάτροκλου Καραντινού, έως το 2006, όταν και αποκτούν τη σημερινή τους μορφή.

Οι εκθεσιακές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις του Μουσείου ανιχνεύονται ως σύνθετα αφηγηματικά πεδία που αντανακλούν το ιστορικό και επιστημονικό πλαίσιο κάθε περιόδου και ανακαλούν τις διαφορετικές ιδεολογικές αντιλήψεις πρόσληψης του υλικού πολιτισμού στους εκθεσιακούς χώρους ενός αρχαιολογικού μουσείου.

Αναρτημένη ανακοίνωση-Poster

Σβεtlάνα Βιβντένκο & Κατερίνα Τζαναβάρη

Ο ζωγραφικός διάκοσμος στους τάφους του Δερβενίου. Ιστορική αναδρομή της αρχαιομετρικής έρευνας.

Στην ανακοίνωση παρουσιάζεται μια ιστορική αναδρομή της αρχαιομετρικής έρευνας του ζωγραφικού διακόσμου των γνωστών κιβωτιόσχημων τάφων του νεκροταφείου του Δερβενίου. Η μελέτη επικεντρώνεται καταρχήν στο εύρημα της πώρινης ανθεμωτής επίστεψης (ΜΘ 21008), η οποία αποκαλύφθηκε κατά την ανασκαφική έρευνα κτιστού θαλαμωτού κυψελοειδούς τάφου στη Λιπή Θεσσαλονίκης, το 1998, και εκτίθεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Συγκριτικά αναφέρονται σχετικά στοιχεία και από άλλα ταφικά μνημεία της Μακεδονίας.

Η αρχαιομετρική έρευνα στο νεκροταφείο του Δερβενίου άρχισε το 1995, με αφορμή την ανεύρεση του κτιστού κιβωτιόσχημου τάφου Ι, και συνεχίστηκε στα κονιάματα του κυκλικού κυψελοειδούς τάφου και του Μακεδονικού τάφου του Μακρίδη Μπέη. Στην αρχική εξέταση χρησιμοποιήθηκαν η παρατήρηση στο πολωτικό μικροσκόπιο, η UR- φασματοσκοπία και η XRD-ανάλυση, ενώ αργότερα για την τελική ταυτοποίηση των χρωστικών εφαρμόστηκαν, επίσης, οι τεχνικές XRF, SEM- EDS, FTIR, Raman και HPLC.

Οι σχετικές μελέτες έχουν αποδώσει ενδιαφέροντα αποτελέσματα σχετικά με τον ζωγραφικό διάκοσμο των κιβωτιόσχημων τάφων του Δερβενίου και του βορειοελλαδικού χώρου γενικότερα. Διαπιστώθηκε ότι το αιγυπτιακό μπλε στις τοιχογραφίες του κιβωτιόσχημου τάφου Ι ήταν ένα πολυσύνθετο υλικό, αποτελούμενο από κρυστάλλους του ορυκτού *cuprorivaite* και κόκκους μιας υαλώδους ύλης, ενώ στο ρόδινο χρώμα που χρησιμοποιήθηκε στον διάκοσμο της πώρινης ανθεμωτής επίστεψης ανιχνεύθηκε μια φυσική οργανική χρωστική το ριζάρι (*madder*). Η χρήση οργανικών χρωστικών στον ζωγραφικό διάκοσμο των ταφικών μνημείων αποτελεί ένα ασυνήθιστο στοιχείο.

Ρωξάνη Βλαχοπούλου

Οπτική επικοινωνία σε μουσειακά περιβάλλοντα: έργα γραφιστικής μέσα και έξω από το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

Στην ανακοίνωση αυτή διερευνάται η σχέση γραφιστικής και επικοινωνίας σε ένα μουσειακό περιβάλλον. Μέσα από συγκεκριμένα, αντιπροσωπευτικά παραδείγματα περιοδικών εκθέσεων του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης αναλύεται, αρχικά, η προβληματική που ακολουθείται κατά τον σχεδιασμό τους. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται ο προβληματισμός που αφορά στο επόμενο βήμα, την ανάγκη δηλαδή σχεδιαστικής καινοτομίας για την ανάπτυξη και μορφοποίηση της βασικής ιδέας του concept της έκθεσης. Η ανακοίνωση καταλήγει, τέλος, με ορισμένες σκέψεις που φιλοδοξούν να λειτουργήσουν ως προτάσεις για τον γραφιστικό σχεδιασμό των περιοδικών εκθέσεων του μέλλοντος.

Αναρτημένη ανακοίνωση-Poster

Ρωξάνη Βλαχοπούλου, Μελαχρινή Χατζή & Φώτης Υφαντίδης

Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης: 60 χρόνια | 60 στιγμές.

Μια πρόταση για την οπτική επικοινωνία της έκθεσης και μία έρευνα κοινού

Στην αναρτημένη πινακίδα θα παρουσιαστεί το σκεπτικό του γραφιστικού σχεδιασμού της έκθεσης Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης: 60 χρόνια | 60 στιγμές. Μέσα από τη μελέτη περίπτωσης της έρευνας κοινού στο πλαίσιο της παραπάνω έκθεσης, προχωρούμε στην επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων για την εξαγωγή συμπερασμάτων τόσο για το ίδιο το ΑΜΘ, όσο και για τη χρησιμότητα της έρευνας και ανιχνεύουμε νέους προσανατολισμούς στην οπτική επικοινωνία μιας μουσειακής έκθεσης, ξεφεύγοντας από τη συνήθως αφελή ωραιοποίηση των εικόνων.

Εμμανουήλ Βουτουράς

Ο χορός στον τάφο

Ένα ενεπίγραφο επιτύμβιο ανάγλυφο γυναίκας του 2ου αιώνα μ.Χ. από τη Θεσσαλονίκη καλεί τον αναγνώστη της επιγραφής να χορέψει. Η προτροπή αυτή έχει σχολιαστεί από τους μελετητές (στους οποίους περιλαμβάνεται και ο υπογράφων), αλλά δεν έχει ερμηνευθεί σωστά. Με τη βοήθεια αυτής της επιγραφικής μαρτυρίας και δύο άλλων με παρόμοιο περιεχόμενο (μίας από τη βόρεια Μακεδονία και μίας από τη Φρυγία) μπορεί κανείς να υποστηρίξει ότι κάποιοι από τους διαβάτες που περνούσαν μπροστά από τους τάφους και διάβαζαν τις επιγραφές τους, στην προσπάθειά τους να αποτρέψουν ή να εξορκίσουν τη δαιμονική δύναμη που φοβούνταν ότι ίσως είχαν οι νεκροί, χόρευαν σε ορισμένες περιπτώσεις τελετουργικούς χορούς.

Στυλιάνα Γκαλινίκη

Οι τρεις (συν μία) ανακαλύψεις ενός τραπεζοφόρου: από τις αγωνίες του Μεσοπολέμου στις κατακτήσεις του 21ου αιώνα

Η ταύτιση το 2022 από τη δρα Δ. Ακτσελή, αρχαιολόγο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής και Αγίου Όρους, άνω τμήματος τραπεζοφόρου, ως συνανήκοντος με ακέφαλο τραπεζοφόρο της συλλογής του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης, δρομολόγησε τον επικείμενο μακροχρόνιο δανεισμό του τελευταίου στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πολυγύρου στο πλαίσιο του επανεκθετικού του προγράμματος. Το γεγονός αυτό ήταν η αφορμή για τη διερεύνηση της νεότερης ιστορίας του συγκεκριμένου γλυπτού που εισήχθη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης από τον Χαράλαμπο Μακαρόνα το 1934 με ένδειξη προέλευσης την αρχαιολογική συλλογή του Δημοτικού Σχολείου Ν. Ποτίδαιας.

Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται τα ευρήματα της αρχαιολογικής έρευνας, μέσα από τα οποία φωτίζονται προτεραιότητες και δυσχέρειες στη διαχείριση των αρχαιοτήτων την περίοδο του Μεσοπολέμου ενώ ταυτόχρονα αναδύονται όψεις της κοινωνίας της εποχής.

Χρήστος Γκατζόλης, Όλγα Σακαλή & Ευμορφία Τσιαμάγκα
Διευρύνοντας τη μουσειακή εμπειρία: μουσειοπαιδαγωγικές δράσεις στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης (1996-2014)

Η παρουσίαση αναφέρεται στις μουσειοπαιδαγωγικές δράσεις οι οποίες σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής και επικοινωνιακής πολιτικής του. Σημείο εκκίνησης των ποικίλων επικοινωνιακών και εκπαιδευτικών δράσεων είναι τα μέσα της δεκαετίας του '90, όταν το Μουσείο επαναπροσδιόρισε την επικοινωνιακή και εκπαιδευτική στρατηγική του, με στόχο τη διεύρυνση της μουσειακής εμπειρίας σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερα και διαφορετικών χαρακτηριστικών ακροατήρια, με όρους καθολικής προσβασιμότητας, συμπερίληψης και πολιτισμικής δημοκρατίας (cultural democracy).

Ειδικότερα παρουσιάζονται τα εκπαιδευτικά προγράμματα και οι ποικίλες μουσειοπαιδαγωγικές δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν κατά τα χρονικά διαστήματα 1996-2001 (περίοδος κατά την οποία λειτούργησαν και τα πρώτα εκπαιδευτικά προγράμματα για μαθητικές ομάδες στο Μουσείο) και 2006-2014 (περίοδος που ακολούθησε τον επανασχεδιασμό και την επανέκθεση του Μουσείου).

Η παρουσίαση αντλεί τα θεωρητικά εργαλεία της από το ευρύ και αναπτυσσόμενο πεδίο της μουσειακής εκπαίδευσης, η οποία παρέχει τα ερμηνευτικά εργαλεία της κριτικής και συμπεριληπτικής μάθησης μέσω της εμπειρίας, της συναισθηματικής και αισθητηριακής συμμετοχής και της ψυχαγωγίας. Τα παραπάνω διευρύνουν τη λειτουργία και το περιεχόμενο της μουσειακής εμπειρίας, η οποία επιχειρείται να είναι συμμετοχική και συμπεριληπτική, συμπεριλαμβάνοντας και κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες κοινού οι οποίες συχνά βρίσκονται έξω από τις διαδικασίες πρόσβασης στα πολιτιστικά αγαθά.

Marianna Dági

**Gold jewellery of the Archaeological Museum of Thessaloniki:
results of a research with a different approach**

Gold jewellery preserved in the Archaeological Museum of Thessaloniki is of special importance for the research of ancient Greek jewellery. Most of them were found in documented excavations, so they are invaluable sources for modern jewellery research. Nowadays, the starting point for this cannot be other than the thorough examination of jewellery from excavations with a microscope, covering the manufacturing technique.

Jewellery research based on first-hand study of the objects and comparison of manufacturing techniques - if possible completed with archaeometric investigations - can help us even to identify a goldsmith or to determine the characteristics of a region's jewellery production. These fundamental researches are necessary in order to be able to discover the operation of goldsmith's craft in Macedonia, from the supply of raw material through the operation of workshops to the producing of jewellery.

I present here some of the results of my research on late Classical - early Hellenistic gold jewellery in the Thessaloniki Museum. By the method of comparative technical analysis, this research provided new information, among others, about jewellery making and decorative techniques, the use and function as well as makers of the jewellery, which sheds new light on the previously already published pieces too.

Δέσποινα Ευγενίδου & Εσθήρ Σολομών

Στο τιμόνι του ΑΜΘ: από τις βιωμένες μνήμες δύο διευθυντών, στην καταγραφή και ανάλυσή τους

Οι μαρτυρίες των ανθρώπων της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας αποτελούν μια πολύτιμη πηγή πληροφοριών σχετικά με τις επιστημονικές, κοινωνικές και ιδεολογικές διαδικασίες της αρχαιολογίας και της συμβολής της στο σύγχρονο κοινωνικό γίγνεσθαι της χώρας. Η συγκέντρωση και οργάνωση των μαρτυριών αυτών αποτελεί αντικείμενο της ερευνητικής μας δράσης "Archaeo-stories 1974-2007": προσεγγίζοντας το έργο της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας ως μία σύγχρονη πολιτισμική διαδικασία» που υποστηρίζεται από το ΥΠΠΟ και το ΚΕΑΕ, το υλικό της οποίας θα αναρτάται τμηματικά στον ιστότοπο της ομώνυμης ψηφιακής εφαρμογής.

Στο πλαίσιο της εισήγησής μας θα εστιάσουμε στις μαρτυρίες δύο ανθρώπων που καθόρισαν τη μορφή και την τύχη του ΑΜΘ κατά τις περιόδους που βρέθηκαν στην ηγεσία του, της Κατερίνας Ρωμιοπούλου και του Δημήτρη Γραμμένου. Για τον σκοπό αυτό θα αξιοποιήσουμε την πρωτότυπη προφορική μαρτυρία που συλλέξαμε από τον Δημήτρη Γραμμένο στο πλαίσιο του παραπάνω προγράμματος, και τις μνήμες της Κατερίνας Ρωμιοπούλου όπως τις έχει αφηγηθεί και δημοσιεύσει η ίδια. Θεωρώντας ότι ήρθε η ώρα όχι μόνο να καταγραφεί αλλά και να αναλυθεί η δραστηριότητά τους, θα επιχειρήσουμε να συνδέσουμε τις αναμνήσεις τους από την περίοδο διοίκησης του ΑΜΘ, με την ελληνική αρχαιολογική/μουσειακή πολιτική της εποχής και ευρύτερες πολιτισμικές και πολιτικές όψεις της ελληνικής κοινωνίας που καθόρισαν αλλά και καθορίστηκαν από το έργο της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

Rosemary Jeffreys
Textiles from Phoinikas

The paper will discuss several textiles found in the grave of a mature woman at Phoinikas, Thessaloniki, dated to the fourth century BC. They were preserved with four gilded wreaths in a small stone tomb which was sealed with clay. One is still attached to the wooden circlet of two of the wreaths. A second was not woven and looks like net but was not knotted: it appears to be sprang or similar. A third textile, much lighter in colour, has small square holes indicating it too was once attached to the wreath. A fourth textile is dense, purple and is probably highly deteriorated fragments of the third. The last two textiles seem to have been impregnated with a substance, which may be a binder used to paint the textiles mixed with purple dye. Under the microscope, it can be seen that all four textiles have some purple fibres. These textiles raise interesting and difficult questions: first to identify the materials from which they are made, and also their function in relation to the wreath. Permission was granted to take samples to aid such identification, using optical microscopy and a Scanning Electron Microscope. The results of the study to date will be presented.

Δημήτριος Καρολίδης

Der Ruf der Nachtigall: Ο Τόνι Φάκελμαν αφηγείται την ιστορία της συντήρησης του Παπύρου του Δερβενίου μέσα από μια απρόσμενη συνάντηση

Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει τη συντήρηση του Παπύρου του Δερβενίου, όπως την βίωσε ο Τόνι Φάκελμαν, γιος του συντηρητή αρχαιολογικού υλικού Αντόν Φάκελμαν, ο οποίος το έτος 1962 εργάστηκε στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης για να συντηρήσει το αρχαιότερο σωζόμενο βιβλίο της Ευρώπης. Μέσα από μια απρόσμενη συνάντηση, ο Τόνι Φάκελμαν περιγράφει με γλαφυρό τρόπο πως έζησε 17 ημέρες στη Θεσσαλονίκη του '60, όταν ο πατέρας του εργάστηκε στη συντήρηση του Παπύρου του Δερβενίου για να το σώσει στη μορφή που διατηρείται σήμερα.

Η μαρτυρία του Τόνι Φάκελμαν είναι καταλυτική στην αποσαφήνιση των τεχνικών συντήρησης που χρησιμοποίησε ο πατέρας του Αντόν Φάκελμαν και οι οποίες αποτέλεσαν αντικείμενο εκτεταμένης διερεύνησης και συζήτησης για πολλές δεκαετίες.

Χρήστος Κατσιφας & Ιωάννης Ναζλής

Το Εργαστήριο Αρχαιομετρίας του ΑΜΘ. Η εφαρμογή των Θετικών Επιστημών στη μελέτη αρχαιολογικού - πολιτισμικού υλικού

Στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης λειτουργεί, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '80, Εργαστήριο Αρχαιομετρίας. Πρόκειται για το μοναδικό αναλυτικό εργαστήριο στη Βόρειο Ελλάδα, που λειτουργεί εντός ενός φορέα του ΥΠΠΟ, σε εγγύτητα με τις αρχαιότητες. Το προσωπικό του εργαστηρίου εφαρμόζει διάφορες αναλυτικές τεχνικές στη φυσικοχημική μελέτη τεχνουργημάτων των συλλογών του ΑΜΘ. Παράλληλα, έχει εξυπηρετήσει και αναλυτικές ανάγκες άλλων φορέων (εφορειών αρχαιοτήτων, μουσείων, πανεπιστημιακών ανασκαφών) και μελετητών της ημεδαπής και της αλλοδαπής. Η έρευνα που πραγματοποιείται σχετίζεται με τον προσδιορισμό της χημικής σύστασης αρχαίων αντικειμένων διαφόρων υλικών (μεταλλικών κραμάτων, κεραμικών, λίθων, υάλων, χρωστικών), τη μελέτη αρχαίας τεχνολογίας, τον προσδιορισμό της αναπτυσσόμενης παθολογίας και τον έλεγχο της αυθεντικότητας. Οι αναλυτικές δυνατότητες του εργαστηρίου διευρύνονται μέσω της συνεργασίας με πανεπιστημιακά τμήματα και ερευνητικά κέντρα.

Στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστεί η ιστορία του Εργαστηρίου Αρχαιομετρίας του ΑΜΘ, από τα πρώιμα χρόνια μέχρι και σήμερα. Θα γίνει επιγραμματική αναφορά σε κάποιες από τις σημαντικότερες αρχαιομετρικές μελέτες που πραγματοποιήθηκαν και στα επιστημονικά τους συμπεράσματα. Τέλος, θα καταδειχθεί η σημασία της συνδυαστικής εφαρμογής φυσικοχημικών τεχνικών καθώς και της διεπιστημονικής αποτίμησης των αναλυτικών αποτελεσμάτων.

Ευρυδίκη Κεφαλίδου

Ένας νέος αθλητής-νικητής σε αττικό ερυθρόμορφο όστρακο από τις αποθήκες του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης

Η τακτοποίηση και οργάνωση των αρχαιολογικών αποθηκών είναι μία σοβαρότατη δουλειά υποδομής για τη διαφύλαξη των ευρημάτων, αλλά και τη διευκόλυνση και προώθηση της έρευνας. Για εμένα αποτελεί μία προσωπική και 'θεωρητική' επιλογή, προς μια σιωπηρά απαξιωμένη -σε κάποιο βαθμό- πρακτική, η οποία συχνά υποτιμάται προς όφελος της καινούργιας ανασκαφής και των ευρημάτων της. Πιστεύω ότι, εκτός από την αυτονόητη ανάγκη για σωστικές και εκπαιδευτικές ανασκαφές, οι μεγάλες 'ανασκαφές' πρέπει (και μένει) να γίνουν στις αποθήκες, προκειμένου να έρθουν στο φως αξιόλογα ευρήματα, διότι η συσσώρευσή τους στις αποθήκες ακυρώνει τον βασικό στόχο της επιστήμης μας, δηλαδή την ερμηνεία (και, όποτε χρειάζεται, την επανερμηνεία) των υλικών καταλοίπων της αρχαιότητας.

Εδώ παρουσιάζω ένα νέο 'εύρημα', το οποίο εντόπισα κατά τη διάρκεια της τακτοποίησης της Αποθήκης 4 του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης, με την οποία ασχολήθηκα επί σειρά ετών. Πρόκειται για ένα αττικό ερυθρόμορφο όστρακο από κρατήρα (από παλαιά κατάσχεση και χωρίς στοιχεία προέλευσης), που σώζει τμήμα της απεικόνισης ενός αθλητή-νικητή κατά την διάρκεια της φυλλοβολίας του, δηλαδή κατά την ώρα που το πλήθος τον επευφημεί και τον ραίνει με κλαδιά. Με αφορμή τον σχολιασμό της συγκεκριμένης παράστασης, αναφέρομαι και σε ορισμένες ακόμη απεικονίσεις αθλητών-νικητών της αττικής αγγειογραφίας, που δεν ήταν γνωστές στη μέχρι σήμερα έρευνα και πλέον εμπλουτίζουν αυτή την πολύ ενδιαφέρουσα εικονογραφική ομάδα.

Αγγελική Κουκουβού

Περιοδικές εκθέσεις και αναπλαισίωση: οι πολλαπλές αφηγηματικές δυνατότητες των αντικειμένων στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

Τα αντικείμενα των συλλογών των αρχαιολογικών μουσείων συνιστούν τα υλικά αποτυπώματα του παρελθόντος και μέσα από τις περιοδικές εκθέσεις προσφέρουν τη δυνατότητα για πολλαπλές αναγνώσεις της αρχαιότητας αλλά και μια διαρκώς ανανεωμένη επικοινωνία με το κοινό. Σε κάθε έκθεση η επιμελητική πρόταση προσδιορίζει τα μέσα και τον τρόπο με τον οποίο τα εκθέματα αναπλαισιώνονται και συνδέονται δυναμικά με τον σημερινό επισκέπτη.

Η ανακοίνωση επιχειρεί να καταδείξει μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα τη σημασία της αναπλαισίωσης (recontextualization) των αρχαίων αντικειμένων και τη λειτουργία της στη μουσειακή αφήγηση. Στο πλαίσιο της εισήγησης θα χρησιμοποιήσω ως παραδείγματα τρεις περιοδικές εκθέσεις του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης, οι οποίες, διευρύνοντας το παραδοσιακό χρονικό, τοπικό ή ειδολογικό πλαίσιο του αρχαιολογικού υλικού, επιχειρούν μέσα από τις εναλλακτικές διαφορετικές αφηγήσεις τους να επαναδιαπραγματευθούν τις δυνατότητες ανάγνωσής του και να δημιουργήσουν ενδιαφέρουσες συνδέσεις με τα σύγχρονα ζητήματα.

Αθανασία Κυριάκου

Όψεις της βιογραφίας ενός ανθρώπινου σκελετού: τα ανθρώπινα κατάλοιπα από τη χρυσή λάρνακα του «Τάφου του Φιλίππου Β΄» στη Βεργίνα / Αιγές

Μία από τις εκθέσεις με τη μεγαλύτερη απήχηση που στέγασε το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης ήταν η έκθεση των ευρημάτων της Βεργίνας στη δεκαετία του 1980, λίγα μόλις χρόνια μετά την ολοκλήρωση της ανασκαφής στη Μεγάλη Τούμπα. Το Μουσείο λειτούργησε ως μητροπολιτικός φορέας και ανέλαβε τη φύλαξη και συντήρηση των πολύτιμων κτερισμάτων, την έκθεσή τους, καθώς και την ευρύτερη διαχείριση, σε συνεργασία με την ανασκαφική ομάδα του ΑΠΘ, αυτού του υλικού ως προς την προβολή του σε περιοδικές εκθέσεις στο εξωτερικό και τη διάχυση των αποτελεσμάτων της έρευνας στην πρώτη πρωτεύουσα του μακεδονικού βασιλείου.

Η παρούσα ανακοίνωση στοχεύει κατ' αρχάς να διερευνήσει τον ρόλο που κλήθηκε να παίξει ένα συγκεκριμένο έκθεμα, τα ανθρώπινα κατάλοιπα που αποδόθηκαν στον Φίλιππο Β΄, και ευρύτερα, να ιχνηλατήσει τη βιογραφία αυτού του σκελετού, ίσως του μοναδικού της ελληνικής αρχαιότητας με ονοματεπώνυμο. Στο πλαίσιο της συζήτησης που απασχολεί γενικότερα την αρχαιολογική και μουσειολογική κοινότητα για τη διαχείριση και δημόσια παρουσίαση των ανθρώπινων καταλοίπων, η πρακτική της έκθεσης του συγκεκριμένου σκελετού άγγιζε, ενδεχομένως, μέσω της υλικότητας και της αυθεντικότητας με μεγάλη αμεσότητα τους επισκέπτες και προκαλούσε μεγαλύτερη συγκινησιακή φόρτιση από τα χρυσά και αργυρά υψηλής τέχνης αντικείμενα. Ακριβώς λόγω της κομβικής σημασίας του είτε ως βιολογικού καταλοίπου, είτε ως «ιερού λειψάνου», είτε ως αρχαιολογικού τεκμηρίου που συνυφαίνεται με όλα τα υπόλοιπα και επί περίπου 15 χρόνια λειτουργούσε στην έκθεση μετωνυμικά για το αρχαιολογικό σύνολο, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να ανιχνευθεί η πορεία του μέσα στον χρόνο από τη στιγμή της εύρεσης μέχρι την επιστροφή του στη Βεργίνα. Εξετάστηκε από διαφορετικούς μελετητές με διαφορετικά πορίσματα, δημιουργήθηκε εκμαγείο-αποκατάσταση του προσώπου από το καλά διατηρημένο κρανίο, χρησιμοποιήθηκε από αρχαιολόγους και ιστορικούς για να υποστηριχθούν διαφορετικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις, κάθε φορά σε διαφορετικές συγκυρίες της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας και του επιστημονικού διαλόγου και επανέρχεται συχνά στη συζήτηση.

Ζωή Λόλα, Άρης Μπαχλάς, Ανδρέας Στάγκος & Μαρία Μαυρομμάτη
**«Στιγμές» της αρχαιολόγου Αναστασίας Τασιά στην ελληνιστική
και ρωμαϊκή Θεσσαλονίκη**

Η ανακοίνωσή μας είναι αφιερωμένη στην αρχαιολόγο Αναστασία Τασιά και στο έργο της στην πρώην ΙΣΤ΄ ΕΠΚΑ από την οποία αφυπηρέτησε. Η Α. Τασιά έφυγε από τη ζωή απρόσμενα τον Μάρτιο του 2022. Όμως η Θεσσαλονίκη, το μουσείο και όσοι δουλέψανε μαζί της καθορίστηκαν από το έργο της και την προσωπικότητά της. Δύο εμβληματικοί αρχαιολογικοί χώροι, αυτός της Πλατείας Διοικητηρίου και ο ναός στην πλατεία Αντιγονιδών, συνιστούν μέρος του ανεξίτηλου στίγματος που άφησε πίσω της αποτυπωμένο στην πόλη. Η Πλατεία Διοικητηρίου, όπως συνήθιζε να λέει η Α. Τασιά, είναι ένα ανοιχτό βιβλίο της ιστορίας της πόλης από την ίδρυσή της έως σήμερα, ενώ ο ναός της Πλατείας Αντιγονιδών αποτελεί μοναδικό παράδειγμα στο δυτικό σκέλος του κέντρου της Θεσσαλονίκης. Δύο πλατείες, δύο ιστορίες αλληλένδετες με την Τασίσα. Εμείς, συμβασιούχοι εργαζόμενοι τότε, μόνιμοι αρχαιολόγοι και συντηρητές σήμερα, 25 χρόνια μετά, συχνά ανακαλούμε όλες εκείνες τις στιγμές των ανασκαφών, των καταγραφών στα εργαστήρια και τη βιβλιοθήκη του μουσείου, την τακτοποίηση των ευρημάτων στις αποθήκες του. Το μεγαλύτερο μέρος των ευρημάτων των δύο αρχαιολογικών χώρων είναι αποθηκευμένο στο ΑΜΘ, και αρκετά από αυτά, κυρίως της Πλατείας Αντιγονιδών εκτίθενται. Η συνεργασία μας με την Α. Τασιά οδήγησε σε μία διπλωματική εργασία αρχιτεκτονικής για την Πλατεία Διοικητηρίου, ένα μεταπτυχιακό ελληνιστικής κεραμικής, επίσης από το Διοικητήριο, και ποικίλες ανακοινώσεις στα ΑΕΜΘ, στην Αρχαιολογική Εφημερίδα και στο συνέδριο για την Αρχαία Μακεδονία, ενώ έπονται και άλλες δημοσιεύσεις. Όλα αυτά απέδωσαν πολύτιμα στοιχεία για την ιστορία της Θεσσαλονίκης και την αρχαιολογική της τεκμηρίωση. Για εμάς βέβαια αποτελούν βιωμένη μνήμη που μας έχει επηρεάσει καθοριστικά μέχρι σήμερα στη δουλειά μας.

Μαρία Λουκμά & Γεώργιος Τσεκμές
Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης: η αρχιτεκτονική του εξέλιξη

Μεταπολεμικά, ιδιαίτερα στη δεκαετία του '60, λόγω της ανάπτυξης της ανασκαφικής έρευνας, κατασκευάστηκαν πολλά αρχαιολογικά μουσεία στον ελλαδικό χώρο, καταδεικνύοντας την ανάγκη προστασίας του πολιτιστικού αποθέματος. Η παρούσα ανακοίνωση πραγματεύεται την αρχιτεκτονική εξέλιξη των αρχαιολογικών μουσείων της περιόδου, μέσα από το παράδειγμα του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης (ΑΜΘ).

Το κτίριο του ΑΜΘ χωροθετήθηκε σε ιδιαίτερη θέση, σε ελεύθερο οικόπεδο στα όρια του πυκνοδομημένου αστικού ιστού της πόλης. Ο σχεδιασμός του μουσείου ξεκίνησε το 1960 από τον αρχιτέκτονα Πάτροκλο Καραντινό και το κτίριο αποπερατώθηκε τον Οκτώβριο του 1962.

Στα τέλη της δεκαετίας του '70 κρίθηκε αναγκαία η κτιριακή επέκταση των υποδομών του μουσείου και το 1980 υλοποιείται μία νέα πτέρυγα με σχέδια του αρχιτέκτονα Αλέξανδρου Βογιατζή, προκειμένου να στεγαστούν τα ευρήματα από τους Βασιλικούς Τάφους της Βεργίνας. Οι συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις του μουσείου για εκθεσιακούς, αποθηκευτικούς και εργαστηριακούς χώρους, καθώς και οι σύγχρονες μουσειολογικές επιταγές, οδήγησαν στην απόφαση ενός ριζικού εκσυγχρονισμού - επισκευής - επέκτασης κατά τα έτη 2001-2006. Την αρχιτεκτονική μελέτη του εκσυγχρονισμού ανέλαβε η ομάδα των αρχιτεκτόνων Ν. Φιντικάκη και Γ. Αλπάρνη. Από το 2008 έως το 2014 κατασκευάστηκε υπόγειο αποθήκη, ενώ διαμορφώθηκαν τμήματα του περιβάλλοντα χώρου του μουσείου με μόνιμες εκθέσεις αρχαιοτήτων και χώρους εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Ελένη Μανακίδου

Ερυθρόμορφη πυξίδα από τη Νέα Καλλικράτεια στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης και η εικονογραφία του γάμου

Η ερυθρόμορφη πυξίδα με αρ. ευρ. 9169 βρέθηκε σε αναμοχλευμένα χώματα που προήλθαν από την καταστροφή πώρινης σαρκοφάγου και περισυλλέχθηκε έξω από αυτήν κατά την εκσκαφή σε οικόπεδο στη Νέα Καλλικράτεια. Μία χάλκινη περόνη και ένα σιδερένιο καρφί προέρχονται πιθανόν από την ίδια ταφή.

Η ανακοίνωση θα εστιάσει στο σχήμα, την εργαστηριακή προέλευση και τις παραστάσεις στο κάλυμμα και το σώμα του αγγείου, που παρουσιάζουν ενδιαφέρον και ορισμένες ιδιαιτερότητες. Στο κάλυμμα αναπτύσσεται ειδυλλιακή σκηνή με φτερωτές μορφές και ζώα σε μία ασυνήθιστη σύνθεση. Στο σώμα παριστάνεται κύκλιος χορός με έξι νεαρές χορεύτριες. Μία από αυτές διαφοροποιείται από τις υπόλοιπες και μπορεί να ερμηνευθεί ως μέλλουσα νύφη. Η εικονογραφία των ερυθρόμορφων πυξίδων συνδέεται στενά με τον κόσμο των γυναικών και παρουσιάζει πολλές όψεις της καθημερινής και τελετουργικής τους ζωής. Με μεγαλύτερη συχνότητα στις ερυθρόμορφες πυξίδες απεικονίζονται σκηνές που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τον γάμο, όπως η προετοιμασία της νύφης, οι γαμήλιες πομπές με διάφορες μορφές, η προσφορά των δώρων και άλλα δρώμενα. Αντίθετα, οι σκηνές χορού γυναικών είναι σπάνιες, αν και εμφανίζονται ήδη σε μελανόμορφες πυξίδες, οι οποίες θα συνεξεταστούν στην παρουσίαση. Εκτός από τις χορεύτριες, μπορεί να συμμετέχουν σε αυτές τις σκηνές και γυναίκες μουσικοί.

Βασιλική Μισαηλίδου- Δεσποτίδου

Το χάλκινο κόσμημα ως σύμβολο κοινωνικής ταυτότητας. Στοιχεία από τους τάφους της «τοπικής ελίτ» στο νεκροταφείο της εποχής σιδήρου της Νέας Φιλαδέλφειας

Με αφορμή τον τάφο 948 που παρουσιάζεται στην έκθεση του ΑΜΘ θα ασχοληθούμε με ένα σύνολο τάφων της Νέας Φιλαδέλφειας που ξεχωρίζουν, όπως και ο τάφος 948, από την πλειονότητα των υπολοίπων για την ποιότητα και την ποσότητα των χάλκινων κοσμημάτων. Μπορούν να θεωρηθούν ότι εκπροσωπούν τους γυναικείους τάφους της «τοπικής ελίτ» και δίνουν σημαντικές πληροφορίες για την εμφάνιση των γυναικών και τη μόδα της εποχής, συνεπώς αποτελούν εκφάνσεις της κοινότητας σε επίπεδο κοινωνικό, θρησκευτικό και οικονομικό. Με την εξέταση της τυπολογίας τους θα διερευνηθούν και οι σχέσεις του εγχώριου πληθυσμού με ευρύτερα πολιτιστικά δίκτυα και συναφείς πληθυσμιακές ομάδες.

Αγγελική Μονέδα

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης την περίοδο 2019-2023

Στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου 2014-2020, που ολοκληρώνεται τον Δεκέμβριο 2023, στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης υλοποιήθηκαν τέσσερα έργα ψηφιακού περιεχομένου, συγχρηματοδοτούμενα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Εθνικούς πόρους, με συνολικό προϋπολογισμό που πλησιάζει τα 3.000.000 €.

Με τίτλους «Το Μουσείο είναι Παντού - Museum on the Go», «e- Skapani. Η Θεσσαλονίκη της εποχής του Γαλερίου: αναβιώνοντας μια λαμπρή ιστορική περίοδο της πόλης με οδηγούς του διεπιστημονική έρευνα και τις τεχνολογίες αιχμής», «SignGuide. Αυτόματη Ξενάγηση σε Μουσείο με Χρήση Νοηματικής Γλώσσας» και «CultureID. Το Διαδίκτυο του Πολιτισμού: Ενσωματώνοντας Τεχνολογία RFID στο Μουσείο», τα έργα σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν από το Μουσείο σε συνεργασία με σημαντικούς ερευνητικούς φορείς της χώρας.

Στόχος των έργων ήταν η ενίσχυση της εξωστρέφειας του Μουσείου και η προβολή του έργου του, η βελτίωση της μουσειακής εμπειρίας και της προσβασιμότητας για τους επισκέπτες, και η προώθηση της έρευνας γύρω από θέματα προστασίας αρχαιοτήτων και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Δημιουργήθηκαν σύγχρονα ψηφιακά εργαλεία που απευθύνονται σε όλους τους επισκέπτες χωρίς αποκλεισμούς. Ένας σύγχρονος ψηφιακός οδηγός που ξεπερνάει τα στενά όρια του Μουσείου με περιεχόμενο σε 12 γλώσσες, μια εφαρμογή εικονικής περιήγησης στα εμβληματικά μνημεία του Γαλεριανού συγκροτήματος, ένας ψηφιακός ξεναγός στην ελληνική νοηματική γλώσσα και ένα κοινωνικό ρομπότ που συνομιλεί με τους επισκέπτες του Μουσείου και παίζει με τα παιδιά, είναι μερικά μόνο από τα αποτελέσματα των έργων που θα παρουσιαστούν μαζί με τη συνολική εμπειρία από τη συμμετοχή του Μουσείου στα έργα αυτά.

Francesco Neri

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης και η συνεργασία του με το Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο

Το Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο που λειτουργούσε στη Θεσσαλονίκη έως το 2014, είχε αναπτύξει στενούς δεσμούς με το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Είχαν διοργανώσει από κοινού ορισμένες πολύ σημαντικές εκθέσεις, όπως «Μέγας Αλέξανδρος. Έργα από τις συλλογές της Μακεδονίας και η εικονογραφία του μύθου στην Ιταλία», «Η μαγεία του κεκριμπαριού: φυλαχτά και κοσμήματα από τη Μεγάλη Ελλάδα και τη Μακεδονία» και «Το δώρο του Διονύσου. Η μυθολογία του κρασιού στην κεντρική Ιταλία (Molise) και τη βόρεια Ελλάδα (Μακεδονία)»

Το Αρχαιολογικό Μουσείο φιλοξένησε επίσης, σε συνεργασία με το Ιταλικό Ινστιτούτο, πέρα από τις εκδηλώσεις αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, και πολύ ενδιαφέρουσες συναυλίες και διαλέξεις με αναφορά πάντα στις δύο Χώρες. Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο δεν υπάρχει πια στη Θεσσαλονίκη. Ωστόσο το Ινστιτούτο της Αθήνας το οποίο είναι αρμόδιο για όλη την ελληνική επικράτεια, προτίθεται να συνεχίσει την προϋπάρχουσα στενή συνεργασία με πολύ μεγάλη χαρά.

Όλγα Παλαγγιά

Σχετικά με το επιτύμβιο ανάγλυφο του Αγήνορος και του Αγλωνίκη από την Άκανθο στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

Το επιτύμβιο ανάγλυφο δύο ανδρών που βρέθηκε σε σωστική ανασκαφή στην Ιερισσό το 1991 και είναι σήμερα στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, δημοσιεύθηκε το 2020 στον 4ο τόμο του Καταλόγου Γλυπτών του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης.

Οι δύο άνδρες εικονίζονται καθιστοί. Ο ένας είναι νέος, ο άλλος ηλικιωμένος, ενδεδυμένος με ιμάτιο και υποδήματα. Η στήλη έχει σέτωμα με ανάγλυφη μορφή λέοντος. Το όνομα του νέου, στη γενική (Αγήνορος), με το πατρώνυμο, είναι χαραγμένο κάθετα στο αριστερό πλαίσιο. Στο πεδίο δίπλα στην ηλικιωμένη μορφή, είναι γραμμένο το όνομα «Αγλωνίκης».

Η στήλη χρονολογήθηκε γύρω στο 400 π.Χ. με βάση το νεότερο στοιχείο, δηλαδή την επιγραφή «Αγλωνίκης» που μάλλον χαραχτηκε σε νεότερη φάση. Αντίθετα, η επιγραφή «Αγήνορος» μπορεί να χρονολογηθεί στο α΄ μισό του 5ου αι. π.Χ. Η τεχνοτροπική ανάλυση του ιματίου και της κόμμωσης του ηλικιωμένου άνδρα παρουσιάζει ομοιότητες με τα γλυπτά των αετωμάτων του ναού του Δία στην Ολυμπία, καθώς και με τον θρόνο της Βοστώνης. Προτείνεται νέα χρονολόγηση του αναγλύφου γύρω στο 460 π.Χ.

Εύη Παπαδοπούλου

Ένας επίμονος αρχαιολόγος και το Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης: η περίοδος του Εφόρου Χαράλαμπου Μακαρόνα

Η εξεύρεση χώρου και πόρων για την ανέγερση αρχαιολογικού μουσείου στη Θεσσαλονίκη υπήρξε ζήτημα που για δεκαετίες ταλάνισε το Υπουργείο και την τοπική Εφορεία Αρχαιοτήτων, ενώ παράλληλα απασχόλησε και τις αρχές της πόλης. Ο Χαράλαμπος Μακαρόνας, ως Επιμελητής αρχικά και Έφορος στη συνέχεια της ΙΑ΄ Αρχαιολογικής Περιφέρειας, βίωσε χάρη στην τριακονταετή θητεία του πιο έντονα ίσως από οποιονδήποτε την επίπονη αυτή προσπάθεια. Με τη βοήθεια νέων στοιχείων που αναδύονται μέσα από αρχειακές πηγές θα προσπαθήσω να σκιαγραφήσω τη συμβολή του Μακαρόνα στον σχεδιασμό του νέου μουσείου τις δεκαετίες του 1940-1950 και να αναδείξω τους τρόπους που το γενικό κλίμα της μεταπολεμικής περιόδου επηρέασε τις επιλογές της διοίκησης, την πολεοδομική εξέλιξη της πόλης και τη μορφή του νέου μουσείου.

Μαρία Παππά

**Η Μακεδονία από τα μυκηνναϊκά χρόνια ως τον Μέγα Αλέξανδρο»,
το οδοιπορικό της έκθεσης της ΙΣΤ' ΕΠΚΑ στη Μπολόνια το 1988**

Πρόκειται για μια από τις εκθέσεις της ΙΣΤ' ΕΠΚΑ που διοργανώθηκε στο εξωτερικό κατά τη δεκαετία του 1980, σε συνεργασία του ΥΠΠΟ με τον Δήμο Μπολόνιας και αποτέλεσε τον πυρήνα για μια σειρά εκθέσεων που ακολούθησαν και πραγματοποιήθηκαν στην Αμερική και την Αυστραλία.

Παρουσιάζεται ο σχεδιασμός, η διαδρομή και το στήσιμο της έκθεσης, όπως είχε καταγραφεί φωτογραφικά και είχε οργανωθεί με κάθε λεπτομέρεια από την ΙΣΤ' ΕΠΚΑ.

Μαρία Παππά

**Προϊστορική Θεσσαλονίκη. Πρώιμες κοινότητες στην ενδοχώρα του
Θερμαϊκού**

Η έκθεση εγκαινιάστηκε τον Νοέμβριο του 1998 στο πλαίσιο των εκδηλώσεων της Θεσσαλονίκης, Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης 1997. Απέτέλεσε την πρώτη μεγάλη έκθεση του ΑΜΘ για την προϊστορική περίοδο της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης, καθώς εκτέθηκε μεγάλος αριθμός ευρημάτων από τις παλιότερες και νεότερες ανασκαφές της ιστορικής ΙΣΤ' ΕΠΚΑ. Το πρώτο τμήμα της έκθεσης ήταν αφιερωμένο στην ιστορία της έρευνας κατά τον 20ό αιώνα, καθώς και τους πρωτοπόρους ερευνητές. Στο δεύτερο, κύριο τμήμα της έκθεσης, παρουσιάστηκαν όλες οι σύγχρονες έρευνες του τελευταίου τέταρτου του 20ού αιώνα κατά χρονολογική περίοδο και με την παρεμβολή θεματικών ενοτήτων αφιερωμένων στα τεχνολογικά επιτεύγματα κατά τη διάρκεια της προϊστορίας.

Κατερίνα Ρωμιοπούλου

Θεσσαλονίκη: Τουρκοκρατία – Απελευθέρωση από τον Ελληνικό στρατό - Ίδρυση Αρχαιολογικής Υπηρεσίας Μακεδονίας (1430-1912)

Η Θεσσαλονίκη απελευθερώθηκε από τον ελληνικό στρατό στις 26 Οκτωβρίου 1912. Η Αρχαιολογική Υπηρεσία της ιδρύεται σε λίγες εβδομάδες μετά, στις 9 Δεκεμβρίου 1912. Είναι φανερό ότι οι τότε κυβερνώντες των Αθηνών είχαν αντιληφθεί τη σημασία της και τον ρόλο που θα έπαιζε στη διαμόρφωση της ζωής των «Νέων Χωρών». Στον εορτασμό των 100 χρόνων από την απελευθέρωσή της εκδόθηκε ένας χρήσιμος οδηγός των αρχαιοτήτων που διατηρήθηκαν σε υπόγειους χώρους της πόλης. Είχε τον τίτλο: «Θεσσαλονίκη η κρυμμένη πόλη». Ήταν η συλλογική προσπάθεια της ΙΣΤ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων να αναδείξει το πρόβλημα που αφορούσε πλέον την νέα εξέλιξη της πόλης.

Τον Δεκέμβριο του 1973 - Ιανουάριο του 1974 εκδόθηκε το βιβλίο του Κωστή Μοσκόφ: «Θεσσαλονίκη 1700-1912 τομή της μεταπρατικής πόλης». Ένα ή δύο χρόνια πριν, είχε εκδοθεί από τον "Κέδρο" το, μικρό σε σχήμα αλλά πλούσιο σε περιεχόμενο, βιβλιαράκι του Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη «Μητέρα Θεσσαλονίκη» (α' έκδοση το 1970). Ακολούθησε μία 2η έκδοσή του την οποία διάβασα. Κατά τη γνώμη μου, τα τρία αυτά βιβλία εκφράζουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τη μοναδικότητα της Θεσσαλονίκης.

Το Αρχαιολογικό Μουσείο και η ΙΣΤ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων από το 1953 και μετά, με τα ευρήματα των τάφων του Δερβενίου, συνεχίζει μια ζωντανή πορεία που το κορύφωμά της αρχίζει το 1962 με τα εγκαίνια του σημερινού Μουσείου και συνεχίζεται τη «δεκαετία» 1973-1985. Από τότε και μετά, βρίσκεται στην κορυφή των πιο τολμηρών προσπαθειών μαζί με άλλα διακεκριμένα μουσεία της Ελλάδος να αφουγκράζεται τάσεις και επιθυμίες του κοινού κάθε γενεάς αλλά και να διατηρεί τα χαρακτηριστικά ενός ερευνητικού κέντρου που ασχολείται με τη μελέτη της αρχαιότητας αλλά και των μεταγενέστερων περιόδων που ακολούθησαν.

Θώμη Σαββοπούλου

Η επιδραστική προσωπικότητα της Ιουλίας Βοκοτοπούλου

Με αφορμή την οργάνωση συμποσίου με σκοπό την αποτίμηση του πολύπλευρου έργου του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης, την καταγραφή σημαντικών στιγμών της ιστορίας του και της δράσης των ανθρώπων που το υπηρέτησαν, θα γίνει αναφορά στην επιδραστική προσωπικότητα της Ιουλίας Βοκοτοπούλου, ως προϊσταμένης του Μουσείου και της ΙΣΤ' ΕΠΚΑ από το 1982 μέχρι τον αδόκητο θάνατό της, το 1995. Η Ιουλία Βοκοτοπούλου, για όλους εμάς που βρεθήκαμε στο πλάι της εκείνη την περίοδο, άσκησε με πάθος τα καθήκοντά της, αφήνοντας ανεξίτηλο το στίγμα και το έργο της, παρακαταθήκη για τις επόμενες γενεές. Η ιδιαίτερη μνεία στη θητεία της οφείλεται στο γεγονός ότι αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις του καιρού της, που συνέπεσαν με την αναβάθμιση του ρόλου της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, ανταποκρίθηκε ξεδιπλώνοντας τα έμφυτα χαρίσματα της προσωπικότητάς της, αναπτύσσοντας πρωτόγνωρες πρωτοβουλίες καθιερώνοντας την εξωστρέφεια του Αρχαιολογικού Μουσείου με τη δημιουργία του Συνδέσμου των Φίλων του και την καθιέρωση του θεσμού των ΑΕΜΘ σε συνεργασία με το ΑΠΘ. Προϊστατο ενός πολυπρόσωπου οργανισμού με πολυσύνθετη λειτουργία, κυρίως με επίτευξη ομαλού συναδελφικού κλίματος, με τη δημιουργία νέων εκθέσεων και επανεκθέσεων και με την αποδοχή νεωτερικών αντιλήψεων της μουσειολογικής επιστήμης, που την εποχή εκείνη έκανε τα πρώτα δειλά βήματα στην ελληνική πραγματικότητα. Με τον καταμερισμό αρμοδιοτήτων μεταξύ των συναδέλφων και την ανάληψη πρωτοβουλιών για ισορροπημένη ανάπτυξη όλων των αρχαιολογικών χώρων, σε όσες περιπτώσεις προέκυψαν με τη γενναία στάση της και την μη αποποίηση ευθυνών, προασπίσθηκε τις αρχαιότητες δίνοντας βαθύτερη αξία στις αρχές και τα πιστεύω της.

Ηλίας Σβέρκος

Από τη δράση των μελών της ελίτ της Θεσσαλονίκης κατά τους αυτοκρατορικούς χρόνους

Με αφετηρία τη δημοσίευση μίας τιμητικής επιγραφής από τη Θεσσαλονίκη, η οποία χρονολογείται στον 2ο αι. μ.Χ., εξετάζεται το δίκτυο των σχέσεων που αναπτύσσεται μεταξύ των μελών της ελίτ της πόλεως αφενός με τον αυτοκράτορα και κυρίως με τους εκπροσώπους της ρωμαϊκής διοίκησης, αφετέρου δε με τα μέλη του ανώτερου κοινωνικού στρώματος των λοιπών μακεδονικών πόλεων. Αν και τα σχετικά παραδείγματα είναι οπωσδήποτε λίγα, σε σύγκριση τουλάχιστον με εκείνα που είναι γνωστά από άλλες περιοχές, από αυτά προκύπτει ότι εκπρόσωποι του ανώτερου κοινωνικού στρώματος καταγόμενοι από την έδρα της διοίκησης της επαρχίας συνδέονται -περισσότερο σε σχέση με εκείνους των λοιπών πόλεων της Μακεδονίας- με δεσμούς φιλίας ή ακόμα συγγένειας με μέλη της συγκλητικής ή ιππικής τάξης.

Παράλληλα, κάποιοι εξ αυτών δραστηριοποιούνται όχι μόνον στη Βέροια στο πλαίσιο της συμμετοχής τους στο Κοινόν των Μακεδόνων, αλλά και σε άλλες πόλεις της Μακεδονίας. Η κινητικότητα αυτή αποτυπώνεται στις περισσότερες περιπτώσεις στις επιγραφές με διακεκριμένες οικογένειες προερχόμενες από άλλες πόλεις της επαρχίας, ενώ σε κάποιες άλλες η εξήγηση για την παρουσία των σχετικών προσώπων εκτός της Θεσσαλονίκης θα πρέπει να αναζητηθεί στην οικονομική τους δράση, η οποία ξεπερνά τα όρια της γενέτειράς τους.

Μπάρμπαρα Σμιτ-Δούνα

Ο Τάφος Α της Κατερίνης - Τα πολύτιμα όπλα και η χρήση τους

Ο Τάφος Α της Κατερίνης ανακαλύφθηκε περίπου 2 χλμ. βορειοανατολικά της Κατερίνης και ανασκάφηκε στα χρόνια 1976 και 1977 από την αείμνηστη Κατερίνα Δεσπίνη. Είναι ένα από πολλές απόψεις μοναδικό μνημείο. Στην έκθεση για τα «60 Χρόνια του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης» αφιερώνεται μια βιτρίνα σε αυτόν, στην οποία εκτίθενται στο κοινό για πρώτη φορά κάποια ως τώρα άγνωστα ευρήματα της ανασκαφής, όπως το πολύτιμο σιδερένιο περιτραχίλιο, που ήταν καλυμμένο με αργυρά επιχρυσωμένα ελάσματα με ανάγλυφη φυτική διακόσμηση, και τα θραύσματα του ξίφους του νεκρού, που διαθέτει ελεφαντοστέινη λαβή με χρυσό δακτύλιο, και μία μοναδική, ένθετη χρυσή διακόσμηση ζωφόρων μικρών πτηνών και ψαριών. Στην ανακοίνωσή μας θα ασχοληθούμε κυρίως με τα όπλα που εικονίζονται στις τοιχογραφίες του προθαλάμου του τάφου και με τα όπλα και τις ιπποσκευές που συνόδευαν τον νεκρό ως κτερίσματα στον Κάτω Κόσμο. Το ερώτημα είναι αν χρησιμοποιούνταν από τον ιδιοκτήτη τους στη μάχη ή αν πρόκειται για αντικείμενα με ιδιαίτερη σημασία, η χρήση των οποίων περιορίζεται σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όπως τελετές και πομπές. Για τον σκοπό αυτό εξετάζονται οι σχετικές πληροφορίες που μας προσφέρει η αρχαία γραμματεία και ανάλογα ευρήματα.

Λευτέρης Σπύρου

Η έκθεση Γύζη και η έκθεση των Θεσσαλονικέων ζωγράφων στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Θεσσαλονίκης τον Οκτώβριο / Νοέμβριο του 1962

Στα εγκαίνια του νέου Αρχαιολογικού Μουσείου της Θεσσαλονίκης στις 27 Οκτωβρίου 1962 δεν ήταν μόνο οι αρχαιολογικοί θησαυροί, όπως ο περίφημος κρατήρας του Δερβενίου, που τράβηξαν την προσοχή τόσο του βασιλικού ζεύγους, όσο και των επίσημων προσκεκλημένων. Τόσο στα «Επίκαιρα» της εποχής, όσο και στα δημοσιεύματα του καθημερινού τύπου προβλήθηκαν ιδιαίτερα και οι εκθέσεις τέχνης που εγκαινιάστηκαν στις αίθουσες του μουσείου την ίδια ημέρα: η έκθεση με έργα του Νικόλαου Γύζη και η έκθεση των σύγχρονων Θεσσαλονικέων καλλιτεχνών. Και οι δύο εκθέσεις διοργανώθηκαν έπειτα από πρωτοβουλία του διευθυντή της Εθνικής Πινακοθήκης Μαρίνου Καλλιγά και χρηματοδοτήθηκαν από το Υπουργείο Βορείου Ελλάδος.

Για ποιους λόγους, όμως, συμπεριλήφθηκαν στους εορτασμούς για τα πενήντα χρόνια από την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης μια έκθεση Γύζη και μια έκθεση με έργα ζωγράφων που εργάστηκαν ή είχαν καταγωγή από τη Μακεδονία; Γιατί επιλέχθηκε το Αρχαιολογικό Μουσείο και πώς τα εκτιθέμενα έργα συνδιαλέγονταν με τις συλλογές του; Με ποιόν τρόπο συνδέθηκε η αρχαία πολιτιστική κληρονομιά, τόσο με το έργο ενός Έλληνα ζωγράφου που εργάστηκε στο Μόναχο κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, όσο και με τη σύγχρονη εικαστική παραγωγή στη βόρεια Ελλάδα; Ποια ήταν η πρόσληψη των συγκεκριμένων εκθέσεων στον Τύπο της εποχής;

Βασιλική Σταματοπούλου

Οι ασπίδες των τάφων Α και Β του Δερβενίου. Ένα πολύτιμο υλικό από την αποθήκη του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης

Η εργασία συνοψίζει τα αποτελέσματα της μελέτης πολυάριθμων θραυσμάτων που προέρχονται από τους κιβωτιόσχημους τάφους Α και Β του Δερβενίου, τα οποία έγινε εφικτό να αποδοθούν με ασφάλεια σε τρεις οπλικές ασπίδες. Τα θραύσματα αυτά, από ποικιλία υλικών (σίδηρο, χαλκό, άργυρο, επιχρυσωμένο στούκο, ξύλο, δέρμα, ύφασμα), τα περισσότερα από τα οποία είχαν αρχικά αποδοθεί σε άλλου είδους αντικείμενα, αποτελούν το καλύτερα σωζόμενο σύνολο οπλικών ασπίδων, κυρίως λόγω του σημαντικού ποσοστού διατήρησης των οργανικών υλικών τους, προσφέροντας σημαντικά στοιχεία για την προσέγγιση της τεχνολογίας των ασπίδων και κυρίως του ξύλινου κοίλου τους. Τα στοιχεία που παρέχει το συγκεκριμένο σύνολο του Δερβενίου δημιουργούν ένα άλμα στη γνώση μας για τα κατασκευαστικά στοιχεία του κατά κανόνα χαμένου οργανικού μέρους των οπλικών ασπίδων, στο οποίο αποκλειστικά οφειλόταν η προστατευτική τους ικανότητα.

Θεοδοσία Στεφανίδου-Τιβερίου

Γυναίκες στη Ρωμαϊκή Μακεδονία: Αυτοπαρουσίαση και κοινωνικά συμφραζόμενα

Στο πλαίσιο αυτό θα παρουσιάσουμε ένα δείγμα από τα γυναικεία ιδιωτικά πορτρέτα της Μακεδονίας –ολόγλυφα και ανάγλυφα– προκειμένου να αναδείξουμε καταρχάς τις διαφορετικές τάσεις που παρατηρούνται σε αυτά από εικονογραφική άποψη. Απώτερος στόχος μας είναι να διερευνήσουμε εάν η εικονογραφία των γυναικείων πορτρέτων συναρτάται με το κοινωνικό status και τον δημόσιο ρόλο των εικονιζόμενων, καθώς και με την επιθυμία τους για αυτοπροβολή.

Κατά τη ρωμαϊκή αυτοκρατορική περίοδο γυναίκες των ανατολικών επαρχιών που διέθεταν περιουσία, κατείχαν δημόσια αξιώματα και αναλάμβαναν ευεργεσίες προς τις πόλεις τους, επιδίωκαν να ξεχωρίσουν στον κοινωνικό τους χώρο εισάγοντας στις απεικονίσεις τους στοιχεία εξατομίκευσης. Οι μονότονα επαναλαμβανόμενοι αγαλματικοί τύποι των ανδριάντων, που στη Μακεδονία περιορίζονται σχεδόν αποκλειστικά σε αυτούς της Μεγάλης και της Μικρής Ηρακλειώτισσας, εκφράζουν με γενικούς όρους το ήθος και το status των γυναικών αυτών και των οικογενειών από τις οποίες προέρχονται. Η κεφαλή των ανδριάντων ήταν συνεπώς αυτή που έδινε τη δυνατότητα ατομικής διαφοροποίησης στις εικονιζόμενες. Θα σταθούμε καταρχάς στις κομμώσεις και κατόπιν στις φυσιολογικές των γυναικείων ανδριάντων προκειμένου να διερευνήσουμε κατά πόσο αποτυπώνουν στοιχεία της ιδιαίτερης προσωπικότητάς τους και κατά πόσο ανάγονται στην κοινωνική τους θέση.

Κατερίνα Τζαναβάρη

Το κοροπλαστικό εργαστήριο της αρχαίας Λητής και η σχέση του με την τοπική κοινωνία

Η πόλη της αρχαίας Λητής εντοπίζεται στους λόφους και στην πεδιάδα που εκτείνεται μετά την έξοδο των στενών του Δερβενίου, στο δυτικό άκρο της λεκάνης του Λαγκαδά.

Το κοροπλαστικό εργαστήριό της αναπτύσσει την καλλιτεχνική του δραστηριότητα στα μέσα του 4ου αι. π.Χ., υπό την επίδραση εισαγωγών από την Αττική και την Όλυμπο. Στο διάστημα αυτό κυριαρχούν οι εικονογραφικοί τύποι των ένθρονων και όρθιων γυναικείων μορφών και των γυναικείων προτομών.

Το ρεπερτόριο αυτό διευρύνεται στο πέρασμα από τον 4ο στον 3ο αιώνα, εποχή η οποία συμπίπτει χρονικά με την ακμή της ίδιας της πόλης, που αναπτύσσεται οικονομικά και πολιτιστικά μετά την εισαγωγή σημαντικών ποσοτήτων πολύτιμων μετάλλων, κατά τη σταδιακή επιστροφή των βετεράνων συντρόφων του Αλεξάνδρου Γ' από την εκστρατεία στην Ανατολή. Το εργαστήριο παράγει τύπους όρθιων και καθιστών γυναικείων μορφών, θεατρικών μικρογραφικών προσωπειών, πλαγγόνων και πτηνών. Παράλληλα, προχωρά στη δημιουργία πρωτότυπων τύπων που αναπαράγουν αγαλματικά πρότυπα. Η λειτουργία του σταματά στα μέσα του 2ου αι. π.Χ.

Η παραγωγή του εξυπηρετεί την κτέριση των νεκρών, την ανάθεση ειδωλίων στα ιερά της λατρείας των θεών και την κοινωνική ζωή του τοπικού πληθυσμού.

Ανναρέτα Τουλουμτζίδου

Οι τάφοι του Δερβενίου 60+1 χρόνια μετά: νέα στοιχεία και νέες ερμηνείες

Η ανακάλυψη των τάφων του Δερβενίου το 1962 παραμένει ένα σημαντικό γεγονός για την αρχαιολογία της Μακεδονίας χάρη στα ποικίλα και περίτεχνα κτερίσματα που περιείχαν. Πρόσφατη έρευνα στα περισσότερα από τα ευρήματα των τάφων εντόπισε στοιχεία που δεν είχαν άλλοτε παρατηρηθεί (π.χ. στικτά σύμβολα σε μετάλλινα αγγεία, λανθασμένες συγκολλήσεις αντικειμένων, ένα άγνωστο νόμισμα που λάνθανε λόγω διάβρωσης, τμήμα οрукτοποιημένου παπύρου σε σπλεγγίδα κ.τ.λ.) και προχώρησε σε νέες ταυτίσεις της χρήσης μερικών ευρημάτων που διατηρούνται αποσπασματικά με βάση καλύτερα σωζόμενα παραδείγματα από άλλες περιοχές. Με τη βοήθεια του ημερολογίου της ανασκαφής και την προσεκτική εξέταση των ευρημάτων, ορισμένα από αυτά αποδόθηκαν σε άλλους τάφους από αυτούς που είχαν λανθασμένα αποδοθεί αρχικά. Η από παλιά διατυπωμένη υπόθεση πως οι νεκροί των τάφων αποτελούσαν μέλη της ίδιας οικογένειας με καταγωγή από τη Λάρισα, ειδικότερα από την οικογένεια των Αλευάδων, θα εξεταστεί υπό νέο πρίσμα, συνεκτιμώντας μια θεσσαλική λέξη που πρόσφατα διαπιστώθηκε στον πάπυρο Δερβενίου, ευρήματα που έχουν τα παράλληλά τους στη Θεσσαλία και στοιχεία για αυτήν τη σημαντική οικογένεια. Επικουρικά θα αναζητηθεί το ενδεχόμενο θεσσαλικής επιρροής σε διάφορους τομείς στη Λητή αλλά και σε άλλες περιοχές της Μακεδονίας την ίδια περίπου εποχή.

Ευαγγελία Τσαγκαράκη & Ουρανία Πάλλη

Το υλικό αποτύπωμα της προϊστορικής Μακεδονίας σε περιοδικές εκθέσεις στο εξωτερικό

Από τη Μεταπολίτευση και εξής οι αλλαγές στις κρατικές πολιτικές προβολής της πολιτιστικής κληρονομιάς και στο θεσμικό νομοθετικό πλαίσιο οδήγησαν σε μια έκρηξη δανεισμού αρχαιοτήτων σε φορείς του εξωτερικού για εκθέσεις.

Με την παρούσα ανακοίνωση θα διατυπώσουμε σκέψεις και προβληματισμούς γύρω από την αντιπροσώπηση και τη νοσηματοδότηση της προϊστορικής Μακεδονίας σε περιοδικές εκθέσεις που οργανώθηκαν από το Υπουργείο Πολιτισμού στο εξωτερικό από το 1980 και μετά. Εξετάζεται η συμμετοχή και η μουσειολογική διαχείριση των υλικών καταλοίπων της προϊστορικής Μακεδονίας, με έμφαση σε συγκεκριμένες τεκμηριωτικές μελέτες περίπτωσης.

Παραμένει η Προϊστορία της Μακεδονίας σε ό,τι αφορά στις εκθέσεις «το κοριτσάκι με τα σπύρτα του γνωστού παραμυθιού», όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο αείμνηστος Γεώργιος Χουρμουζιάδης; Ή όχι; Η απάντηση θα επιχειρηθεί να δοθεί μέσα από μία στατιστική – ποσοτική και ποιοτική – ανάλυση των δεδομένων.

Δήμητρα Τσαγκάρη

Νομισματική Συλλογή Alpha Bank και Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης: Ενθυμήσεις και Αλήθειες

Ανάμεσα στους σημαντικούς σταθμούς στην ιστορία της Νομισματικής Συλλογής της Alpha Bank, που συμπλήρωσε μισό αιώνα, ξεχωρίζουν οι δύο μεγάλες συνεργασίες με το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, το πρώτο δημόσιο Μουσείο που άνοιξε την πόρτα του στην ιδιωτική συλλογή της Τράπεζας, αρχικά το 2009 και αργότερα το 2014. Η ικανότητα των τότε Προϊσταμένων του Μουσείου, της Πολυξένης Αδάμ-Βελένη και της αείμνηστης Ευαγγελίας Στεφανή, να σκέφτονται έξω από τα στερεότυπα και τους γενικά αποδεκτούς κανόνες και να τολμούν πρωτότυπες συνεργασίες για εκθέσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα, συνέδρια και άλλες δράσεις, συνέβαλε καθοριστικά στην εξέλιξη της Νομισματικής Συλλογής της Alpha Bank. Έκτοτε, άνοιξε ο δρόμος της συνεργασίας και με άλλα δημόσια Μουσεία και Εφορείες Αρχαιοτήτων, δίνοντας τη δυνατότητα παρουσίασης του πολύπλευρου έργου της Συλλογής και της προσφοράς της στην επιστήμη, την εκπαίδευση και την κοινωνία.

Στον απολογισμό των πρώτων πενήντα ετών της ιστορίας της Νομισματικής Συλλογής της Alpha Bank, το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης και οι άνθρωποί του, έχουν πρωταγωνιστική θέση, ως απόρροια της εξωστρέφειάς τους που αποτελεί βασική προϋπόθεση πλέον για τη βιωσιμότητα και την κοινωνική πρόοδο.

Γεώργιος Τσεκμές & Μαρία Λουκμά

Η ιστορία του σχεδιασμού των εκθέσεων του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης

Ο μουσειογραφικός σχεδιασμός είναι μια πολύπλοκη και σύνθετη διαδικασία που περιλαμβάνει τον συνδυασμό περισσότερων επιμέρους σχεδιασμών, προκειμένου να αποδοθεί ο χαρακτήρας και να μεταδοθούν τα μηνύματα της έκθεσης. Ο σχεδιασμός των μουσειακών εκθέσεων μέσα από την οργάνωση και παρουσίαση των εκθεμάτων, εκφράζει ιδεολογικές θέσεις και αντιλήψεις. Ο τρόπος ερμηνείας και παρουσίασης των αντικειμένων μέσα από διαδρομές περιήγησης, καθορίζει τις επιλογές για τη διαμόρφωση του χώρου.

Κάθε έκθεση που πραγματοποιείται έως και σήμερα, βασίζεται σε μία κεντρική ιδέα, σε μια θεματική πάνω στην οποία δομείται και αναπτύσσεται όλη η φιλοσοφία και η οργάνωση του σχεδιασμού της. Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι να παρουσιαστεί η αλλαγή των αντιλήψεων του τρόπου εκθεσιακού σχεδιασμού στο ΑΜΘ, μέσα από τα 60 χρόνια λειτουργίας του.

Το αρχικό εκθεσιακό πρόγραμμα του μουσείου ήταν περιορισμένο και ολοκληρώθηκε το 1971. Ο εντεινόμενος κοινωνικός ρόλος του, όπως και η εμφάνιση της Νέας Μουσειολογίας, θα επηρεάσουν καταλυτικά τον εκθεσιακό σχεδιασμό τις επόμενες δεκαετίες. Θα τροποποιηθούν χώροι, θα σφραγιστούν ανοίγματα αιθουσών, θα παρουσιαστούν νέες εκθέσεις, θα διαφοροποιηθεί ο τρόπος φωτισμού, αλλάζοντας την αισθητική του μουσειακού χώρου, την αρχιτεκτονική και τις λειτουργίες του. Το 2006, μετά την ολοκλήρωση του οικοδομικού εκσυγχρονισμού του μουσείου, θα αλλάξει ριζικά ο τρόπος παρουσίασης των εκθεσιακών ενότητων.

Αναρτητέα ανακοίνωση-Poster

Γεώργιος Τσεκμές, Μαρία Λουκά, Ελπίδα Μαυροβίτου
Πάτροκλος Καραντίνος (1903- 1976)

Ο Πάτροκλος Καραντίνος, είναι ο αρχιτέκτονας που σχεδίασε το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης το 1960. Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1903, σπούδασε στη σχολή Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου και συμμετείχε ως ιδρυτικό μέλος της ελληνικής ομάδας των CIAM (1933). Ήταν ένας από το πιο σημαντικούς Έλληνες αρχιτέκτονες που εκπροσώπησε το Μοντέρνο Κίνημα με πλήθος υλοποιημένων αρχιτεκτονικών έργων και μελετών. Ανάμεσά τους είναι σχολικά κτίρια της δεκαετίας του '30 καθώς και αρχαιολογικά μουσεία σε όλη την Ελλάδα.

Τη δεκαετία του '50 ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα στο πλαίσιο σχεδιασμού νέων σχολών του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και το 1959 εκλέχθηκε τακτικός καθηγητής αρχιτεκτονικών συνθέσεων στο ίδιο πανεπιστήμιο.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του, χωρίς να εγκαταλείπει τις επαγγελματικές του φιλοδοξίες, αφιερώθηκε στη σύνταξη των Τετραδίων του αρχιτεκτονικού του έργου, σε μια προσπάθεια απολογισμού του έργου του.

Πέθανε στην Αθήνα στις 4 Δεκεμβρίου 1976.

Παναγιώτης Τσέλεκας

Η απεικόνιση της Ολυμπιάδας σε νομίσματα και μετάλλια. Με αφορμή το χρυσό μετάλλιο από τον θησαυρό «Αμπουκίρ, 1902» στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

Τα χρυσά μετάλλια από τον θησαυρό «Αμπουκίρ, 1902» της Αιγύπτου, που αποκρύφθηκε στις αρχές του 4ου αι. μ.Χ., και μετά την ανεύρεσή του, διασκορπίστηκε στο εμπόριο καταλήγοντας σε μουσεία και ιδιωτικές συλλογές, αποτελούν ένα αξιοσημείωτο δείγμα αρχαίας τέχνης και μια μοναδική πηγή για την εικονογραφία που σχετίζεται με τον Μέγα Αλέξανδρο (356-323 π.Χ.).

Το μετάλλιο το οποίο απέκτησε το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης το 1962, είναι από τα λίγα που η θεματική τους αφορά στη μητέρα του Αλεξάνδρου, την Ολυμπιάδα. Η απεικόνιση της προτομής, καθώς και σκηνών που σχετίζονται με την Ολυμπιάδα σε νομίσματα του Κοινού των Μακεδόνων κατά το πρώτο μισό του 3ου αι. μ.Χ., σε σύγχρονά τους χρυσά νικητήρια μετάλλια που κόπηκαν στην Βέροια, όπως επίσης σε μεγάλων διαστάσεων χάλκινα μετάλλια (contorniatii) του δεύτερου μισού του 4ου και των αρχών του 5ου αι. μ.Χ. εντάσσεται σε μια εξαιρετικά περίτεχνη εικονογραφία της μυθιστορηματικής βιογραφίας του Αλεξάνδρου και της προβολής του στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.

Παναγιώτης Τσέλεκας & Δέσποινα Αραμπατζή
Το νόμισμα ως έκθεμα στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης περιλαμβάνει στις συλλογές του μεγάλο αριθμό νομισμάτων, τα οποία προέρχονται από ανασκαφικές έρευνες, δωρεές, παραδόσεις, κατασχέσεις και αγορές καλύπτοντας όλες τις περιόδους της αρχαιότητας. Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστεί η εκπροσώπηση αυτής της κατηγορίας αντικειμένων στις εκθέσεις του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης στη διάρκεια των 60 χρόνων από την ίδρυσή του.

Τα νομίσματα αποτελούν σημαντικό εργαλείο για την προσέγγιση των κοινωνιών του παρελθόντος, καθώς παρέχουν έναν πλούτο πληροφοριών για τη μελέτη και την ερμηνεία της οικονομίας, της κοινωνίας, της ιδεολογίας, της θρησκείας και της τέχνης της εποχής τους. Για αυτόν τον λόγο έχουν αξιοποιηθεί ως εκθέματα και παρουσιάζονται είτε συμπληρωματικά σε άλλα τέχνηρα είτε αυτόνομα στις μόνιμες και περιοδικές εκθέσεις του Μουσείου, στοχεύοντας σε μια πληρέστερη εικόνα των διαφόρων θεματικών στο ευρύ και το επιστημονικό κοινό.

Ελισάβετ Τσιγαρίδα
Ο Χρυσός των Μακεδόνων. Τα χρυσά κοσμήματα

Η ανακοίνωση παρουσιάζει την εμβληματική έκθεση «Ο Χρυσός των Μακεδόνων» που εγκαινιάστηκε το 1997 στην αίθουσα του ΑΜΘ, όπου εκτίθεντο έως τότε τα ευρήματα των βασιλικών τάφων της Βεργίνας, και που ουσιαστικά συνεχίζει να αποτελεί την ομώνυμη μόνιμη έκθεση του ΑΜΘ έως και σήμερα. Η έκθεση παρουσιάζει χρυσά και άλλα πολύτιμα αντικείμενα από τις ανασκαφές της τότε ΙΣΤ΄ ΕΠΚΑ (νομοί Θεσσαλονίκης, Πιερίας, Κιλκίς και Χαλκιδικής) που χρονολογούνται από τον 6ο έως τον 2ο αι. π.Χ. Στόχος της έκθεσης είναι η παρουσίαση και η αποτίμηση του χρυσού των Μακεδόνων, μέσω της κατανόησης της σπανιότητας, της αξίας και των δυνατοτήτων του χρυσού, των τεχνικών κατασκευής των χρυσών αντικειμένων και του ρόλου και του συμβολισμού τους στα ταφικά έθιμα της αρχαίας Μακεδονίας και όχι μόνο. Η έκθεση οργανώνεται σε τέσσερις ενότητες: Α. Ο Χρυσός στον αρχαίο κόσμο, Β. Η χρήση του χρυσού, Γ. Τεχνολογία και Δ. Ο Χρυσός στα Νεκροταφεία της Αρχαίας Μακεδονίας. Στην ανακοίνωση παρουσιάζεται ιδιαίτερα η νέα προσέγγιση του χρυσού κοσμήματος που επιχειρήθηκε στην έκθεση, ως αρχαιολογικό αντικείμενο υψηλής αισθητικής αξίας.

Μαρία Τιμπίδου – Αυλωνίτου

Χάλκινοι κάδοι με έκτυπο διάκοσμο από το νεκροταφείο στην περιοχή του Φοίνικα Θεσσαλονίκης

Την άνοιξη του 1987, κατά τη διάρκεια ερευνητικών τομών στον συνοικισμό του Φοίνικα Θεσσαλονίκης, απ' όπου θα διερχόταν τμήμα της περιφερειακής οδού Θεσσαλονίκης – Χαλκιδικής, ήρθε στο φως ένας εντυπωσιακός μακεδονικός τάφος του τελευταίου τέταρτου του 4ου αι. π.Χ., δυστυχώς συλημένος από την αρχαιότητα. Όπως τεκμηριώθηκε στη συνέχεια, η ευρύτερη περιοχή εντάσσεται στα όρια ενός εκτεταμένου νεκροταφείου κλασικών και πρώιμων ελληνιστικών χρόνων, η συνολική μελέτη του οποίου έχει έως σήμερα αποδώσει πλήθος θεματικών δημοσιεύσεων. Επιπλέον, αποδείχθηκε σταδιακά ότι η θέση αυτή (στα διοικητικά όρια της σημερινής Πυλαίας) σχετίζεται με ένα, άγνωστο έως τότε, προκασσάνδρειο πόλισμα, το οποίο εντοπίστηκε τελικά κατά την κατασκευή του αμαξοστασίου του ΜΕΤΡΟ, λίγο δυτικότερα.

Ανατολικά του μακεδονικού τάφου υψωνόταν ένας μεγάλος ταφικός τύμβος, η ανασκαφή του οποίου απέδωσε το 1987 τέσσερις ασύλητους κιβωτιόσχημους τάφους. Περιείχαν οστεοδόχα σκεύη και κατάλοιπα από τις τελετουργικές καύσεις των εξεχόντων νεκρών: χρυσά κοσμήματα, επίχρυσα στεφάνια, σιδερένια όπλα και άλλα σημαντικά κτερίσματα που χρονολογούν τις ταφές στον τύμβο στο πρώτο μισό του 4ου αι. π.Χ. Δύο από τα σκεύη ήταν χάλκινοι κωδωνόσχημοι κάδοι (situlae), διακοσμημένοι με έκτυπες παραστάσεις, εξαιρετά δείγματα της αρχαίας ελληνικής μεταλλοτεχνίας, που σήμερα φυλάσσονται στο ΑΜΘ. Στόχο της συγκεκριμένης ανακοίνωσης αποτελεί η αναλυτική παρουσίαση ιδιαίτερα των δύο κάδων αλλά και των συμφραζομένων τους.

Χαράλαμπος Τσούγγαρης

«Αγγίζω και ανακαλύπτω την αρχαία Μακεδονία». Το πρώτο ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του ΑΜΘ για παιδιά με αναπηρία όρασης και η μετεξέλιξή του (2021-2022)

Κατά το 2021, το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης υπήρξε η πρώτη υπηρεσιακή μονάδα του ΥΠΠΟ που δημιούργησε ένα ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα για σχολικές ομάδες με αναπηρία όρασης στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Στη διάρκεια κάθε επίσκεψης λάμβανε χώρα μία απτική διαδρομή σε πρωτότυπα εκθέματα του Μουσείου (τα οποία εντάχθηκαν μέσα στο πλαίσιο ενός φανταστικού αφηγήματος) και μία βιωματική δράση προσομοίωσης ανασκαφής. Για την εμπέδωση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων της επίσκεψης, δημιουργήθηκε και αξιοποιήθηκε μία πρωτότυπη δανειστική μουσειοσκευή, η οποία απαρτίζεται από αντίγραφα (υπό κλίμακα) των πρωτότυπων εκθεμάτων, κατασκευασμένα με ψηφιακή σάρωση και τρισδιάστατη εκτύπωση.

Στις αρχές του 2022 το πρόγραμμα μετεξελίχθηκε, εμπλουτίστηκε και εφαρμόστηκε ως πρόγραμμα συμπερίληψης σε σχολικές ομάδες τυπικής εκπαίδευσης, στις οποίες συνυπάρχουν μαθητές και μαθήτριες με/χωρίς αναπηρία όρασης. Η επιτυχία του προγράμματος θέτει στο ΑΜΘ νέους στόχους στη συνεχή επιδίωξή του να προσεγγίζει ομάδες με αναπηρία, αλλά και να εκπαιδεύει το υπόλοιπο κοινό του στην αποδοχή και τη συμπερίληψη.

Παναγιώτης Φάκλαρης & Βασιλική Σταματοπούλου
Πτυχές της διοικητικής φυσιογνωμίας του Χαράλαμπου Μακαρόνα

Η εργασία παρουσιάζει πτυχές της διοικητικής φυσιογνωμίας του Χ. Μακαρόνα, ο οποίος διετέλεσε Έφορος της εξαιρετικά εκτεταμένης ΙΑ΄ Αρχαιολογικής Περιφέρειας Μακεδονίας και υπήρξε πρωτεργάτης και πρώτος προϊστάμενος του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης. Θα παρουσιαστούν πτυχές της σχέσης του με το Υπουργείο, τους υφισταμένους του αρχαιολόγους και το λοιπό προσωπικό της περιοχής ευθύνης του. Από τα εξεταζόμενα στοιχεία σκιαγραφείται η αμοιβαίως ζεστή του σχέση με το προσωπικό, ο τρόπος χειρισμού υπηρεσιακών θεμάτων, εξισορρόπησης αντιθέσεων και πειθούς και η μέριμνα για ζητήματα του προσωπικού μέσα στις αντιξοότητες και τις αντιπαραθέσεις των μεταπολεμικών χρόνων, με φόντο τη δραστήρια μέριμνά του για τη διάσωση, έρευνα και ανάδειξη των αρχαιοτήτων της Μακεδονίας.

Άννη Φουτσιτζόγλου
Οι Φίλοι του Μουσείου

Το έτος 1985 μία ομάδα εθελοντών, με την παρότρυνση της τότε Διευθύντριας του ΑΜΘ Ιουλίας Βοκοτοπούλου, ιδρύουν τον Σύνδεσμο των Φίλων του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης.

Σκοπός του ΣΦΑΜΘ, σύμφωνα με το Άρθρο 2 του καταστατικού του είναι:

- Η ηθική και υλική συμπαράσταση του έργου του ΑΜΘ
- Η καλλιέργεια στο ευρύτερο κοινό του
- Η μορφωτική και πολιτιστική προαγωγή των μελών του

Στα σχεδόν 40 χρόνια λειτουργίας του, θεωρούμε ότι ο Σύνδεσμος ανταποκρίθηκε με ιδιαίτερη επιτυχία στις προκλήσεις που έθεταν οι παραπάνω στόχοι, καθώς πραγματικά στήριξε πολλαπλά, οικονομικά και ηθικά, τη Διοίκηση και τους εργαζομένους του Μουσείου, παρέχοντας κάθε δυνατή βοήθεια προς διευκόλυνση του έργου τους.

Επιπλέον, δημιούργησε και οργάνωσε τα εκπαιδευτικά προγράμματα του Μουσείου από το 1986-1997, αλλά και πρωταγωνίστησε σε πάμπολλες πολιτιστικές εκδηλώσεις, όπως στην οργάνωση Εκθέσεων, έκδοση αρχαιολογικών οδηγιών, φυλλαδίων και λοιπού εκπαιδευτικού υλικού, στη διοργάνωση αρχαιολογικών διαλέξεων από προσωπικότητες εγνωσμένου κύρους, παρέχοντας φιλοξενία σε εξέχοντα μέλη της αρχαιολογικής (και όχι μόνο) κοινότητας. Αναφέρουμε ενδεικτικά τις αφιερωματικές βραδιές για τον Μανόλη Ανδρόνικο, τον Ν. G. Hammond, τον Βίκτορα Σαρηνιαννίδη, την Jacqueline de Romilly και πολλούς άλλους.

Κατά τα άλλα, με μεγάλη επιτυχία διοργανώθηκαν μουσικές βραδιές, σε συνεργασία με αντίστοιχους φορείς της Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας κ.ά.), καθώς και εκδρομές αρχαιολογικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος, στην Ελλάδα και το εξωτερικό, με πολλή μεγάλη συμμετοχή των μελών μας.

Σταμάτιος Φριτζίλιας

Αναθήματα ομοιωμάτων και αποτυπωμάτων ανθρώπινων μελών από το Σαραπίειο της Θεσσαλονίκης.

Στην ανακοίνωση αυτή συγκεντρώνεται και επανεξετάζεται μια ομάδα αναγλύφων και πλακών με αποτυπώματα γυμνών ποδιών και ομοιώματα αυτιών από το ιερό της Ίσιδας και του Σάραπη στη Θεσσαλονίκη. Γίνονται επίσης συγκρίσεις με αναθήματα του βορειοελλαδικού χώρου αλλά και της νότιας Ελλάδας από ιερά των αιγυπτιακών θεοτήτων, που ήταν ιδιαίτερα αγαπητές στον κόσμο των εμπόρων και των ναυτιλλομένων.

Εξετάζεται ο προβληματισμός εάν τα ενεπίγραφα παραδείγματα φανερώνουν πως τα πόδια που ονομάζονται συνήθως Ίχνη ή βήματα ανήκουν στους πιστούς ή στη θεότητα που εισάκουσε την προσευχή του αναθέτη και μαρτυρούν την επιφάνειά της. Σχολιάζονται επίσης σημεία διάκρισης ανάμεσα στα αναθηματικά αυτιά και εκείνα που προέρχονται από αφιερώσεις σε θεούς ή ήρωες ιατρούς μετά από θαυματουργές ιάσεις. Επανεξετάζεται εάν τα αποτυπώματα των ποδιών έγιναν μετά από απαίτηση της θεότητας που άκουσε την παράκληση και πραγματοποίησε την ευχή του πιστού, εφόσον πρόκειται για απεικονίσεις αποτυπωμάτων της επιφάνειας των επηκόων θεών.

Χρυσάνθη Φωτιάδου

Αισθητική αγωγή, ένα πολύτιμο εργαλείο για τη μουσειακή εκπαίδευση: η προσέγγιση του κοινού του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης μέσα από τις ψηφιακές δράσεις και τα δημιουργικά εργαστήρια.

Οι υλικές δραστηριότητες προσωπικής δημιουργίας και έκφρασης αξιοποιούνται για τη βιωματική προσέγγιση μουσειακών εκθεμάτων ή θεματικών, με στόχο την ενεργοποίηση της δημιουργικής φαντασίας των επισκεπτών και τη μεταφορά αυτής της προσέγγισης σε δημιουργική πράξη, ενώ ταυτόχρονα υπηρετούν τη μουσειακή μάθηση, αλλά και την αισθητική αγωγή.

Το Μουσείο, ως χώρος πολιτιστικής εμπειρίας, χρησιμοποιεί τις δημιουργικές δραστηριότητες ως βασικό εργαλείο για την προσέγγιση του κοινού του, καθώς, τόσο η πρακτική όσο και εγνωσμένη απόλαυσή τους, εμπλέκουν την παρατήρηση, την ανάλυση και την αξιολόγηση της προσωπικής και της κοινωνικής εμπειρίας και προάγουν την κατανόηση της πολιτισμικής κληρονομιάς αναδεικνύοντας πτυχές που διευκολύνουν να κατανοηθεί ο λόγος και ο τρόπος δημιουργίας ενός έργου, να προσδιοριστεί η θέση του σε ένα ευρύτερο πλαίσιο και οι πολλαπλοί τρόποι με τους οποίους η τέχνη επενεργεί στη ζωή των ανθρώπων.

Η παρούσα μελέτη εστιάζει στη σχέση της αισθητικής αγωγής με τη μουσειακή εκπαίδευση μέσα από την περίπτωση των ψηφιακών δράσεων και των δημιουργικών εργαστηρίων που πραγματοποιήθηκαν στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης κατά τα έτη 2020-2023. Παράλληλα, παρουσιάζει τρόπους με τους οποίους τα αρχαία έργα-μουσειακά εκθέματα μπορούν να λειτουργήσουν ως εικαστικές ή οπτικές ιστορικές πηγές που κινητοποιούν την ιστορική φαντασία και παρέχουν πολιτισμική και αισθητική αγωγή στις ομάδες κοινού του μουσείου.

Κωνσταντούλα Χαβέλα

Τα ευρήματα από το αρχαίο νεκροταφείο Τούμπας Θεσσαλονίκης στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Από τον Πελεκίδη στον 21ο αιώνα

Το 1918 ο Ευστράτιος Πελεκίδης ανατολικά του αρχαίου οικισμού της Τούμπας Θεσσαλονίκης εντόπισε άγνωστο αριθμό τάφων, τα κτερίσματα των οποίων (αγγεία αττικών, κορινθιακών, ιωνικών και τοπικών εργαστηρίων, χρυσά, ασημένια και χάλκινα κοσμήματα κ.ά.) βάσει και του αριθμού καταγραφής τους (ΜΘ 300 και εξής) αποτελούν κάποια από τα πρώτα ευρήματα που εντάσσονται στις συλλογές του Μουσείου. Το 1985 με αφορμή τον εορτασμό των 2300 χρόνων από την ίδρυση της Θεσσαλονίκης, η αείμνηστη Ιουλία Βοκοτοπούλου, αντιλαμβανόμενη τη σπουδαιότητα του αρχαίου οικισμού στην Τούμπα και την άμεση συνάφειά του με την αρχαία Θέρμη, συμπεριέλαβε έναν σημαντικό αριθμό εξ αυτών στην έκθεση «Θεσσαλονίκη. Από τα προϊστορικά μέχρι και τα χριστιανικά χρόνια». Από το 1994 και κυρίως μετά το 2000 ένας σημαντικός αριθμός τάφων ερευνήθηκε στο αρχαίο νεκροταφείο της Τούμπας, τα κτερίσματα των οποίων φυλάσσονται στο σύνολό τους στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, κάποια δε εξ αυτών έχουν συμπεριληφθεί στις νέες θεματικές εκθέσεις του. Στην παρούσα ανακοίνωση θα γίνει μία συνθετική παρουσίαση παλιού και νέου υλικού σε μία προσπάθεια αναζήτησης κοινωνικών και εθνικών(;) ταυτοτήτων στην προκασσάνδρεια Θεσσαλονίκη κατά τη διάρκεια του 6ου και 5ου αι. π.Χ.

Μαρία Χιδίρογλου

Η Αρχαιολογική Υπηρεσία στη Θεσσαλονίκη κατά τον πρώιμο 20ό αιώνα. Οι μαρτυρίες του Φωτογραφικού Αρχείου του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου

Στόχος του κειμένου είναι η παρουσίαση και ο αρχαιολογικός σχολιασμός τεκμηρίων του Φωτογραφικού Αρχείου του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, τα οποία σχετίζονται με αρχαιολογικές έρευνες, ανασκαφές και ευρήματα από τη Θεσσαλονίκη και τη Μακεδονία, κατά τον πρώιμο 20ό αιώνα, τα οποία αποτέλεσαν τμήματα του πυρήνα του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης.

Το Φωτογραφικό Αρχείο του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, ένα από τα παλαιότερα φωτογραφικά αρχεία της ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, περιλαμβάνει συλλογή γυάλινων αρνητικών και άλλων τεκμηρίων, του ύστερου 19ου έως πρώιμου 20ού αιώνα, με λήψεις τοπίων, μνημείων και ανασκαφών, όπως ανασκαφών και ευρημάτων από τη Θεσσαλονίκη και τη Μακεδονία.

Το κείμενο στοχεύει στη συνοπτική παρουσίαση των αρχειακών τεκμηρίων του Φωτογραφικού Αρχείου του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, των ετών 1900-1930, τα οποία απεικονίζουν όψεις και κτίρια της πόλης της Θεσσαλονίκης, καθώς και ανασκαφικές έρευνες στην περιοχή.

Θα αναφερθούμε σε μνημεία της Θεσσαλονίκης, όπως η αψίδα του Γαλερίου, γλυπτά, επιγραφές, σαρκοφάγους και αγγεία από ανασκαφές του πρώιμου 20ού αιώνα, σε νεότερα κτίρια, τα οποία αποτυπώνονται σε πλάκες του παραπάνω Αρχείου, στους αρμόδιους για κάθε έρευνα αρχαιολόγους της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και σε άλλους σημαντικούς φορείς της πολυπολιτισμικής πόλης, του πολιτιστικού πλούτου και του Αρχαιολογικού Μουσείου της.

Περικλής Χριστοδούλου
Ο Πριάπος από το ιερό των Αιγυπτίων θεών

Ένα από τα πιο μυστηριώδη και δυσεξήγητα ευρήματα της ανασκαφής του 1939 «παρά το Σαράπειον» από τον Χαράλαμπο Μακαρόνα είναι η ερμαϊκή στήλη στον τύπο του λорδουμένου Πριάπου (ΜΘ 1132 & 1150). Ο θεός, με μακριά γενειάδα και μακριά μαλλιά, πλεγμένα σε πλεξούδα, έχει καλυμμένο το κεφάλι του με μικρό μαντίλι. Η αναπάντεχη, διότι αμάρτυρη από αλλού, τραγίσια μορφή των ποδιών και των αυτιών του παραπέμπουν στον Πάνα. Το ερώτημα που προκύπτει είναι αν ή πώς σχετίζεται η λατρεία του Πριάπου με τον χώρο της εύρεσης του γλυπτού, το ιερό των Αιγυπτίων θεών. Η παρούσα ανακοίνωση επιχειρεί να διαλευκάνει το ζήτημα με βάση τα εικονογραφικά χαρακτηριστικά του έργου, τη συγκριτική παρουσίαση περιπτώσεων από άλλα Ισιακά ιερά και τη διερεύνηση στοιχείων της Ισιακής θεολογίας.

Massimo Vitti
**Επιλεγόμενα. Τοπογραφικά θέματα Θεσσαλονίκης 27 χρόνια μετά:
λύσεις και προβλήματα**

Το Αρχαιολογικό Μουσείο υπήρξε ο χώρος όπου κατά τη δεκαετία του 1980 ο επισκέπτης μπορούσε να πληροφορηθεί για την εξέλιξη της Θεσσαλονίκης κυρίως κατά τη ρωμαιοκρατία. Με αφορμή την επέτειο για τα 60 χρόνια του, θα προσπαθήσω να παρουσιάσω μια σύνθεση της τοπογραφίας της Θεσσαλονίκης, 27 χρόνια μετά από τη δημοσίευση της διδακτορικής διατριβής "Η πολεοδομική εξέλιξη της Θεσσαλονίκης". Από το 1996, οι συστηματικές σωστικές ανασκαφές και προπαντός τα αρχαιολογικά στοιχεία που προέκυψαν από τις ανασκαφές για την κατασκευή των σταθμών του Μετρό πλούτισαν σημαντικά τις γνώσεις μας για την εξέλιξη της πόλης από τη ελληνιστική έως τη βυζαντινή εποχή. Πολλά ερωτήματα βρήκαν λύσεις, άλλα παρουσιάστηκαν, άλλα παρέμειναν.

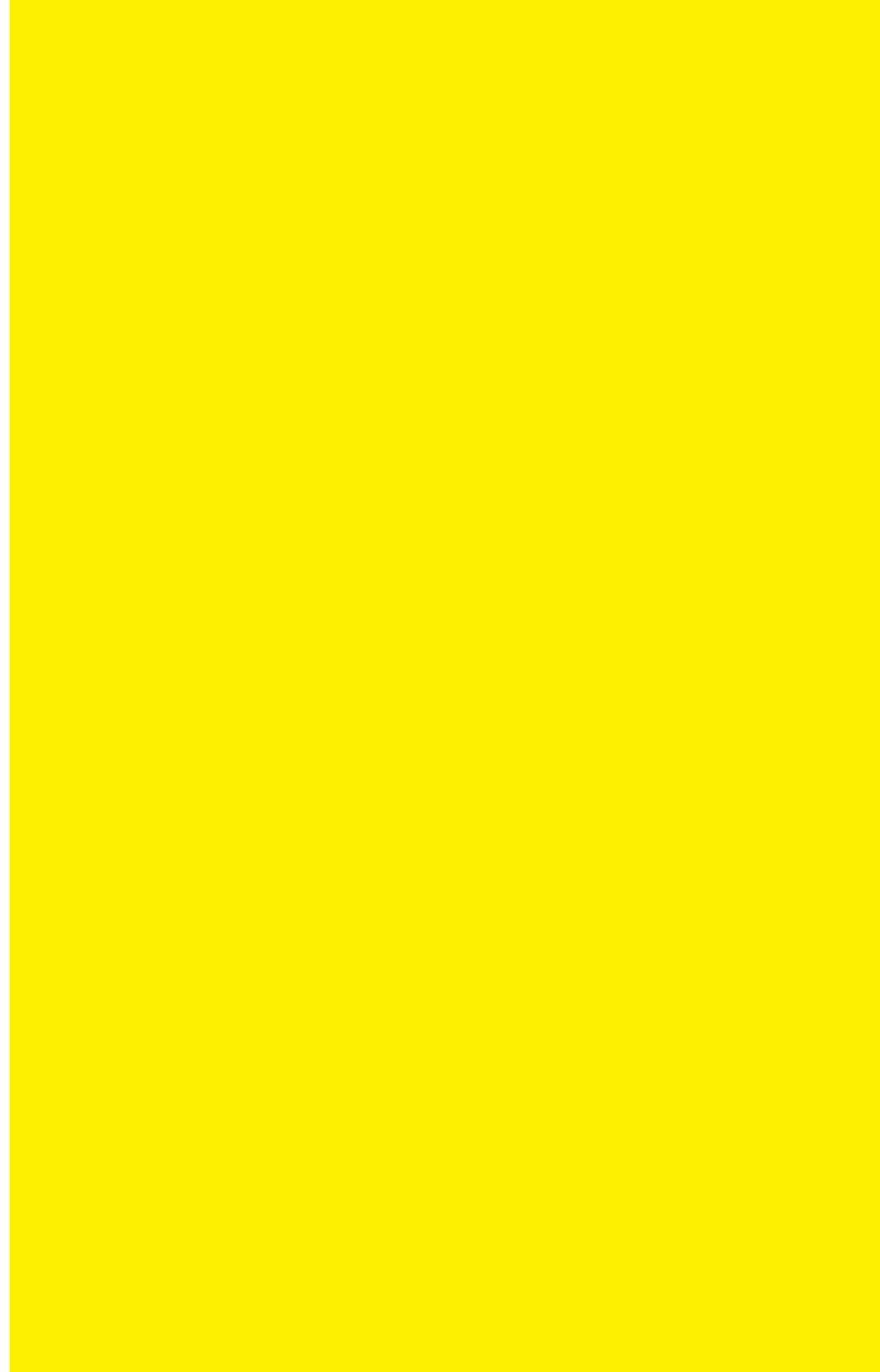
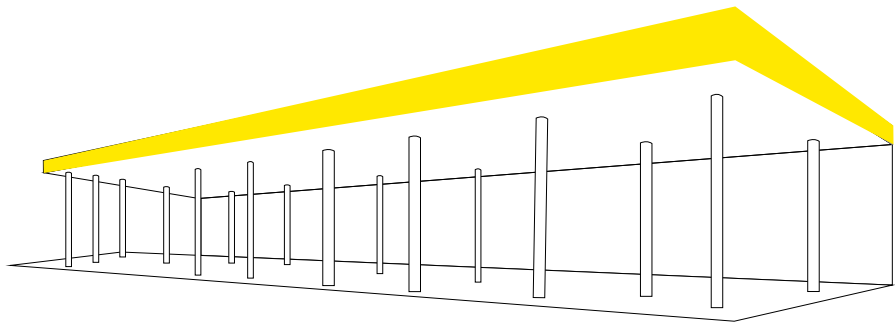
Η παρούσα μελέτη ελπίζουμε να αποτελέσει κίνητρο για μία νέα παρουσίαση της εξέλιξης της πολεοδομίας και της τοπογραφίας της πόλης στο Μουσείο.

Αδάμ Βελένη Πολυξένη	rveleni@culture.gr	Αρχαιολόγος/Θεατρολόγος, Γενική Διευθύντρια Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, ΥΠΠΟ
Ακριβοπούλου Ελευθερία	elkaiak@yahoo.com	Αρχαιολόγος-Μουσειολόγος, Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, ΥΠΠΟ
Αλλαμανή Βικτώρια	victoriaallamani@hotmail.com	Αρχαιολόγος
Αποστολίδου Αγνή	aapostolidou@culture.gr	Αρχαιολόγος-Μουσειολόγος, ΑΜΘ
Αραμπατζή Δέσποινα	despoina0ar@gmail.com	Υποψήφια Διδάκτωρ Κλασικής Αρχαιολογίας, ΑΠΘ
Βιβντένκο Σβετλάνα	vivdenko_sv@yahoo.gr	Χημικός, ΕΦΑ Περιφέρειας Θεσσαλονίκης
Βλαχοπούλου Ρωξάνη	annie.vlachopoulou@gmail.com	Γραφίστρια, ΑΜΘ
Βουτυράς Εμμανουήλ	voutiras@hist.auth.gr	Ομότιμος Καθηγητής, ΑΠΘ
Γκαλινίκη Στυλιάνα	sgkaliniki@culture.gr styliana27@gmail.com	Αρχαιολόγος, ΑΜΘ
Γκατζόλης Χρήστος	chgzatzolis@gmail.com	Επίτιμος Προϊστάμενος, ΕΦΑ Πιερίας
Dágy Marianna	mariann@szepmuveszeti.hu	Museum of Fine Art, Budapest, Collection of Classical Antiquities
Ευγενίδου Δέσποινα	devgenidou@gmail.com	Αρχαιολόγος, Επίτιμη Διευθύντρια Νομισματικού Μουσείου
Ζιωγάνη Μερόπη	mziogana@culture.gr	Αρχαιολόγος, ΑΜΘ
Jeffreys Rosemary	rosemaryjeffreys@talktalk.net	Independent Researcher and Visiting Scholar, University of Oxford
Καρολίδης Δημήτριος	dimkarolidis@gmail.com	Συντηρητής Αρχαιοτήτων & Έργων Τέχνης, ΑΜΘ
Κατσιφάς Χρήστος	chris.kats@yahoo.com	Χημικός, ΑΜΘ
Κεφαλίδου Ευρυδίκη	eurydice.kefalidou@gmail.com	Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας, ΕΚΠΑ
Κουκουβού Αγγελική	akoukounou@culture.gr	Αρχαιολόγος, ΑΜΘ
Κυριάκου Αθανασία	akyriak@hist.auth.gr	Επίκουρη Καθηγήτρια, ΑΠΘ
Λόλα Ζωή	zoelola@hotmail.gr	Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Γρεβενών
Λουκμά Μαρία	mloukma@culture.gr	Αρχιτέκτων Μηχανικός, Συντηρήτρια Αρχαιοτήτων & Έργων Τέχνης, ΑΜΘ

Μανακίδου Ελένη	hmanak@hist.auth.gr	Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας, ΑΠΘ
Μαυροβίτου Ελπίδα	emavrovitou@gmail.com	Εργοδότης - Σχεδιάστρια
Μαυρομμάτη Μαρία	mariamavro@sch.gr	Συντηρήτρια Αρχαιοτήτων, Υπουργείο Παιδείας
Μισαηλίδου-Δεσποτίδου Βασιλική	v.missailidou@gmail.com	Επίτιμη Έφορος Αρχαιοτήτων
Μιχαλοπούλου Βασιλική	vasilikimi@yahoo.gr	Συντηρήτρια Αρχαιοτήτων & Έργων Τέχνης, ΑΜΘ
Μονέδα Αγγελική	amoneda@culture.gr	Ηλεκτρολόγος Μηχανικός & Μηχανικός Υπολογιστών, ΑΜΘ
Μπαχλάς Άρης	vbahlas@culture.gr	Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Χαλκιδικής και Αγ. Όρους
Ναζλής Ιωάννης	inazlis@culture.gr	Χημικός, ΑΜΘ
Neri Francesco	Francesco.neri@esteri.it	Διευθυντής του Ιταλικού Μορφωτικού Ινστιτούτου Αθηνών
Παλαγγιά Όλγα	palagia@enternet.gr	Ομότιμη Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας, ΕΚΠΑ
Πάλλη Ουρανία	opalli@culture.gr	Αρχαιολόγος, ΑΜΘ
Παπαδοπούλου Εύη	evapapadopoulou@culture.gr	Αρχαιολόγος, ΑΜΘ
Παππά Μαρία	mpappa@culture.gr	Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Περιφέρειας Θεσσαλονίκης
Ρωμιοπούλου Κατερίνα	romkater@otenet.gr	Αρχαιολόγος, Επίτιμη Έφορος Αρχαιοτήτων
Σαββοπούλου Θώμη	s.thomaida@yahoo.gr	Επίτιμη Προϊσταμένη Τμήματος Αρχαιολογικών Χώρων, Μνημείων, Αρχαιογνωστικής Έρευνας και Μουσείων, ΥΠΠΟ
Σακαλή Όλγα	osakali@culture.gr	Αρχαιολόγος - Μουσειολόγος, Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, ΥΠΠΟ
Σβέρκος Ηλίας	sverkos@otenet.gr	Αναπληρωτής Καθηγητής Αρχαίας Ιστορίας, ΑΠΘ
Σμυτ-Δούνα Μπάμπαρα	douna@hist.auth.gr	πρώην Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας, ΑΠΘ

Σολομών Εσθήρ	estersol@hotmail.com	Επίκουρη Καθηγήτρια Μουσειολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Σπύρου Λευτέρης	left.spyrou@gmail.com	Δρ. Ιστορίας της Τέχνης
Στάγκος Ανδρέας	astagkos@culture.gr	Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Πόλης Θεσσαλονίκης
Σταματοπούλου Βασιλική	vstamato@hist.auth.gr verghinawall02@gmail.com vstamato@hist.auth.gr	Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Πόλης Θεσσαλονίκης
Στεφανίδου-Τιβεριού Θεοδοσία	valeria@hist.auth.gr	Ομότιμη Καθηγήτρια, ΑΠΘ
Τζαναβάρη Κατερίνα	katerina_tzanavari@yahoo.gr	Επίτιμη Διευθύντρια Τμήματος Λιθίνων & Μικροτεχνίας, ΑΜΘ
Τουλουμπζίδου Ανναρέτα	annareta@yahoo.gr	Δρ. Αρχαιολογίας, ΑΠΘ
Τσαγκαράκη Ευαγγελία	etsagaraki@culture.gr	Αρχαιολόγος, ΑΜΘ
Τσαγκάρη Δήμητρα	dimitra.tsangari@alpha.gr	Επιμελήτρια Νομισματικής Συλλογής Alpha Bank
Τσεκμές Γεώργιος	gtsekmes@culture.gr	Αρχιτέκτων Μηχανικός, Συντηρητής Αρχαιοτήτων & Έργων Τέχνης, ΑΜΘ
Τσέλεκας Παναγιώτης	ptselekas@hist.auth.gr	Επίκουρος Καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας, ΑΠΘ
Τσιμαμάκα Ευμορφία	etsiamagka@culture.gr	Μουσειοπαιδαγωγός, ΕΦΑ Μαγνησίας
Τσιγαρίδα Ελισάβετ	etsigarida@culture.gr	Προϊσταμένη ΕΦΑ Πέλλας και Αναπληρώτρια Προϊσταμένη ΕΦΑ Πόλης Θεσσαλονίκης
Τσιμπιδού – Αυλωνίτου Μαρία	mtsimbidou@yahoo.gr	Αρχαιολόγος, Πρ. Προϊσταμένη Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων στην (πρώην) ΙΣΤ ΕΠΚΑ
Τσούγγαρης Χαράλαμπος	hatsougaris@gmail.com	Αρχαιολόγος, ΑΜΘ
Φάκλαρης Παναγιώτης	pfaklari@hist.auth.gr verghinawall02@gmail.com	Πανεπιστημιακή Ανασκαφή Βεργίνας, ΑΠΘ
Φουτσιτζόγλου Άννη	friends@amth.gr	Πρόεδρος του Συνδέσμου των Φίλων Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης
Φριτζίλας Σταμάτιος	sfritzilas@gmail.com	Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Μεσσηνίας
Φωτιάδου Χρυσάνθη	chfotiadou@culture.gr	Εικαστικός, ΑΜΘ

Χαβέλα Κωνσταντούλα	konha71@gmail.com	Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αχαΐας
Χατζή Μελαχρινή	melachrini2005@yahoo.gr	Τεχνολόγος Γραφικών Τεχνών, ΑΜΘ
Χιδίρογλου Μαρία	mariachidiroglou@gmail.com & mchidiroglou@culture.gr	Αρχαιολόγος, ΕΑΜ
Χριστοδούλου Περικλής	periklesc@gmail.com	Επιμελητής, Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ιστορίας
Υφαντίδης Φώτης	fotisif@gmail.com	Δρ. Αρχαιολογίας, ΑΠΘ
Vitti Massimo	maxvitti@gmail.com	Sovrintendenza Beni Culturali Roma Capitale

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ
ΜΟΥΣΕΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΧΟΡΗΓΟΣ

Κληρο
ΓΕΡΟΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΜΕΤΩΝΥΜΩΣΗ

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
ΤΩΝ «ΦΙΛΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ»